

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Prof. A. J. Alin, Prof. H. N. Almqvist, Bibl.-aman. A. Andersson, Fil. Kand. R. Arpi, Fil. Lic. A. Bendixson, Doc. J. E. Berggren, Doc. H. Bergstedt, Fil. Dr. M. Billing, Labor. M. G. Blix, Doc. K. H. Blomberg, Doc. S. J. Boëthius, Doc. A. L. Bygdén, Prof. P. T. Cleve, Doc. O. A. Danielsson, Doc. D. Davidson, Bibliotekar. A. C. Drolsum, Doc. J. A. Ekman, Doc. A. Erdmann, Doc. H. von Feilitzen, Adj. P. A. Geijer, Prof. C. Goos, Prof. F. Gustafsson, Prof. J. Hagströmer, Prof. S. F. Hammarstrand, Prof. S. E. Henschen, Fil. Dr. R. Hertzberg, Prof. H. H. Hildebrandsson, Prof. Edv. Hjelt, Doc. H. Hjärne, Prof. H. Hoffding, Doc. O. V. Knös, Prof. I. S. Landtmanson, Prof. L. F. Leffler, Bibl.-aman. C. H. E. Lewenhaupt, Bibl.-aman. E. H. Lind, Doc. J. A. Lundell, Prof. C. G. Lundquist, Doc. A. N. Lundström, Jur. Kand. C. O. Montan, Prof. C. R. Nyblom, Doc. K. Piehl, Doc. A. F. Schagerström, Fil. Kand. F. von Schéele, Doc. J. H. E. Schück, Doc. S. A. H. Sjögren, Bibl.-aman. C. G. Stjernström, Prof. U. R. F. Sundelin, Doc. A. L. A. Söderblom, Doc. J. H. Théel, Doc. P. J. Vising, Doc. C. Wahlund, Doc. O. Widman m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

FÖRLÄGGARE: R. ALMQVIST & J. WIKSELL.

UPSALA, R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

Teologi.

Myrberg, O. F. Ett ord i edsfrågan. Upsala 1883, R. Almqvist & J. Wiksell. Pris 25 öre.

Denna förträffliga lilla skrift är värd ett allvarligt begrundande af hvarje tänkande människa. Först och främst framhåller författaren, att edens väsende ligger däri, att den svärjande ställer sig inför Guds ögon och handlar med medvetenhet om sitt ansvar inför Gud. Då nu emellertid detta strängt taget bör vara fallet med människan vid alla hennes handlingar, så får man ej uttaga vissa sådana, som man tillägger edens natur, under det denna fränkännes de öfriga. Däraf härrör förbudet mot ed enligt Jesu ord. Emellertid finner författaren edens bibehållande oundgängligt och betraktar detta som en ackommodation åt vår ofullkomlighet. Den bör dock blott bibehållas under den förutsättningen, att hos folket finnes en allmän tro på en levande Gud. I annat fall blir dess afskaffande en beklaglig nödvändighet. Dock tror författaren, att den nämnda förutsättningen för närvarande förefinnes hos vårt folk.

Emellertid är det felaktigt att, såsom f. n. sker, så inrätta eden, att den svärjande ålägges afgifva någon slags förklaring öfver, att han är kristen eller ens tror på Gud. Våra edsformulär förskrifva sig från en tid, då det gick och gälde som en själfklar sak, att en hvar, som ej på något synnerligen svårt sätt förbrutit sig mot borgerlig lag, vore att betrakta som en troende kristen. Men inser man orimligheten i ett sådant antagande, så blifver ock en fordran på förändring i själfva formen för edens afläggande oafvisligt. Förf. tänker sig, att denna form rätteligen borde vara ett besvärjande vid den levande Guden, ungefär såsom det skedde vid rättegången mot Jesus. T. ex. den, som affordrade eden, kunde säga: "Jag besvär dig vid Gud och hans heliga evangelium att troget hålla dig till sanningen i denna sak. Lofvar och förbinder du dig till detta?" Sv. "Jag lofvar och

förbinder mig till detta." För själfva ateisten kunde ingen betänklighet förefinnas att afgifva detta svar. Uppfordran till honom har skett vid det heligaste och högsta enligt dens åsikt, som affordrade eden, och innebär för den, till hvilken den ställes, en erinran, att tron på en levande Gud är en makt i vårt samhällslif, hvars betydelse ej får förbises, ej en fordran, att han själf skall i denna lära instämma. En kristen åter, "som ej kan afgifva en edsförpliktelse i den form, i hvilken Kristus själf afgaf en sådan, kan åtminstone ej längre beropa sig på Kristi bud såsom grund för sin edsvägran." Däremot betonas skarpt det orimliga i den nu brukliga edsformeln, "så sant mig Gud hjälpe till lif och själ". Enligt författarens åsikt har denna ursprungligen haft lydelsen: "så sant mig Gud hjälpe", nämligen till att hålla eden, men har sedan någon, som ej förstätt formeln, tillagt orden "till lif och själ" för att göra uttrycket mera fylligt. Äfvenså påpekas flere exempel på öfverdrifter i fråga om det, hvartill man genom eden förbinder sig, t. ex. den orimligheten, att ännu för icke så synnerligen många år tillbaka civila ämbetsmän förpliktades till hela konkordiebokens innehåll, hvilken de flesta aldrig läst eller tänkte på att någonsin läsa.

Till sist afhandlas frågan, huru man bör förhålla sig, innan den mer än önskvärda förändringen kan genomföras, och tillråder författaren, att man bör se bort från formen och för medvetandet fixera, hvad man tror vara själfva hufvudmeningen med satsen. Den som icke kan detta utan samvetets förkränkelse, må emellertid, kosta hvad det vill, vägra att aflägga eden. Skada blott, att många dugande krafter därigenom gå förlorade för staten och kyrkan.

L. H. Å.

Tidsskrift for udenlandsk theologisk Litteratur udg. af L. Gude. 1883, 4. F. Heman, Den religionsløse Moral. G. Leonhardi, Tertullians apologetiske Grund-

tanker. Et bidrag til Apologie for Christendommen i Nutiden. I. S. Büttner, Læren om Frælsens Vished og dens Betydning for Sjælesorgen. A. W. Dieckhoff, De theologiske Faculteters og deres Medlemmers Stilling til Kirken. R. F. Grau, Troen den sande Livsphilosophie.

Juridik.

Voigt, Moritz. Die XII Tafeln. Geschichte und System des Civil- und Criminal-Rechtes, wie Processes der XII Tafeln nebst deren Fragmenten. Erster Band: Geschichte und allgemeine juristische Lehrbegriffe der XII Tafeln nebst deren Fragmenten. Leipzig, Verlag von A. G. Liebeskind 1883.

Detta första band af det verk, hvars tidigare utkomna andra band förut (N. R. 1883 nr 4) blifvit i korthet anmaldt, och hvilket, enligt hvad förf. i företalet meddelar, är att betrakta såsom en grundläggning till en romerska privaträttens historia, med hvilkens afslutande han sedan flere år tillbaka varit sysselsatt, innehåller först en historisk del (ss. 3—94), därefter en allmän juridisk del (ss. 97—690), slutligen i en bilaga (693—737) fragmenten af de Tolf Taforna.

I den historiska delen meddelar förf. först en kort öfersikt af decemviral-lagstiftningens historia. Denna lagstiftnings uppgift var trefaldig. Dels afsåg den att afhjälpa den osäkerhet, som rädde i den gällande rätten, och hvilken berodde derpå, att denna rätt till en stor del var oskrifven och i följd deraf gaf stort utrymme åt en godtycklig lagtillämpning. Dels afsåg den en *aequatio juris* — att göra rätten lika för alla, patricier och plebejer, *patroni* och klienter, *cives* och *dediticii*. Dels afsåg den, slutligen, att afhjälpa vissa missförhållanden, som härflöto ur plebejernas ekonomiska ställning. Till åtgärder i denna sistnämnda riktning hörde, bland andra, fixerandet af räntan till *unciarium fenus*, mildrandet af strängheten i exekutionsförfarandet, m. m. — Rörande decemvirallagstiftningens förhållande till den grekiska rätten anmärker förf. att, ehuru den måste anses hafva upptagit en eller annan enstaka rättssats ur grekisk rätt, om hvilken romarne inhämtat kännedom, de Tolf Tafornas lag i det hela dock ingalunda är att betrakta såsom ett lån ur denna, utan såsom väsentligen hvilande på inhemska grund. — Förf. lemna därefter en sammanträngd teckning af de lefnadsförhållanden och det kultur tillstånd öfver hufvud samt af den för det romerska folket egna karakter och nationella åskådning, som framkallade decemviral-lagstiftningen. — Rörande den allmänna karakteren af de tolf tafornas lag, anmärker förf. först, att den i det afseendet visar olikhet med de flesta andra äldre lagar, att den icke är omgifven med någon nimbus af gudomlig inspiration. Vidare framhåller han dess korthet och pregnans i uttrycket, som ofta närmar sig ordspråksform. — Lagens innehåll fördelar sig, enligt förf:s framställning, i följande grupper. T. I—III innehålla allmän process, IV—VIII civilrätt samt därmed sammanhängande ämnen af kriminalrättslig natur, IX ämnen af speciellt kriminalrättslig natur,

X föreskrifter om hvad som skall iakttagas vid begrafningar, XI och XII supplement till I—IX. — Därefter redogör han för det sätt, på hvilket lagen blifvit i forntiden bevarad och bearbetad. I detta afseende är att märka, dels att Taforna från den tid, då lagen offentliggjordes, voro utställda på forum, dels att de ända till mot slutet af republikens tid vid rättsundervisningen lärdes utantill, dels slutligen att deras innehåll i vidsträkt omfattning gjordes till föremål för vetenskaplig behandling, dels af juridiska författare, dels af filologer och grammatici, m. fl. — Sedan förf. därefter visat, i hvilken mån lagen till innehåll och form kan anses vara bibehållen till nutiden — i hvilket afseende han anmärker, att man kan anse sig äga tämligen fullständig kännedom om innehållet, då däremot formen ofta är mer eller mindre moderniserad — afslutar han den första delen med en kort framställning af den bearbetning af de T. T., som ägt rum under nutiden, hvilken framställning för öfrigt kompletteras på vederbörliga ställen i det följande.

Den allmänna juridiska delen fördelas i elfva kapitel. Af dessa framställer det första det borgerliga samhällets etiska lagar (*jus, fas* och *boni mores*). — Det andra handlar om *actio*. Härvid anmärkes att *actio* i dess gamla tekniska betydelse betecknar så väl formuläret för den solemna ritual, som af den handlande skall iakttagas vid utförandet af en rättsakt, som äfven själfva den hvilken rättsakt, till sitt väsen bestämmes af denna solemna ritual. De akter, hvilka på detta sätt gestalta sig till *actio*, äro dels rättshandlingar utom rätten, dels processakter. — Det tredje kapitlet handlar om rättskapabiliteten och personen och det fjärde om egenskapen att äga rättigheter och rättssubjektet. — I det femte kapitlet behandlas de förvärfvade rättigheterna och rättsplikterna, i det sjätte de sätt, på hvilka rättigheter förvärfvas och förloras, i det sjunde rättskränkningen, i det åttonde korrektivet mot rättskränkningen, i det nionde realiserandet af korrektivet mot rättskränkningen (själfhjälpen, processen), i det tionde civilprocessen, slutligen i det elfte kriminalprocessen.

Till slut meddelas i bihanget fragmenten af de tolf taforna. Härvid har förf. gått till väga på det sätt, att han i den ordningsföljd, som, enligt hans åsikt, i Taforna iakttagits, anför dels de fragment af Taforna, hvilka till själfva ordalydelsen uttryckligen intygas af källorna, dels de meddelanden rörande deras innehåll, som, där icke själfva ordalydelsen blifvit bevarad, i källorna förekomma, dels det sätt, på hvilket enligt hans åsikt en restitution af bortfallna ord eller uttryck i själfva fragmenten bör äga rum, dels slutligen det sätt, på hvilket han anser en restitution af det af källorna meddelade innehållet böra ske. Hvad som hör till hvarje af dessa fyra kategorier har han utmärkt med särskilda typer. Genom denna anordning vinner man sålunda på en gång en fullständig och klar öfersikt af hvad som enligt förf:s åsikt bevisligen är bibehållet af lagen, hvad som med skäl bör antagas däri ha förekommit samt den ordning, i hvilken de särskilda ämnena i lagen behandlats. Den uppställning af fragmenten af Taforna, som

förf. här meddelar, afviker icke obetydligt från den af Schoell (*Legis duodecim tabularum reliquie*) och Bruns (*Fontes juris Romani*) gjorda. Äfven hans åsikt om fragmentens ordalydelse afviker i vissa afseenden från dessa författares.

Arbetet är synbarligen en frukt af grundlig och mödosam forskning. En sådan skulle ock erfordras för dess riktiga bedömande. Det skall utan tvifvel hos dem, som riktat sin forskning åt detta håll, vinna den uppmärksamhet, det förtjänar.

I. L.

Berger, Ossian, Fil. Dr., Jur. Lic., v. Häradshöfding: Om Tillsynen å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom samt om förmyndarekamrar enligt svensk rätt. Akad. Afhandl. i Upsala Universitets Årsskrift 1883. Upsala 1883. Akademiska Boktryckeriet. 144 s.

Den i ofvannämnda arbete till behandling företagna fråga har, såsom bekant, under de senare åren i Sverige ådragit sig rätt mycken uppmärksamhet, föranledd af vår härutinnan gällande rätts bristfällighet. Då själfva ämnet är öfvervägande praktiskt, är det ock naturligt, att förf:s utredning riktats mot ett praktiskt mål, i det förf., om än utan att framlägga något detaljeradt förslag till frågans lösning, i bokens slutkapitel angifver hufvudragen af den anordning han anser lämplig om ej nödvändig för beredande af tillfredsställande säkerhet för de omyndiges medel. Denna anordning skulle bestå i förmyndarekammareinstitutionens genomförande för hela riket, i sammanhang hvarmed staten, genom hvars embetsmän förmyndaremedlen, insatta i förmyndarekamrarna, skulle förvaltas, borde åtaga sig att ansvara för möjligen inträffande förluster, hållande sig själf skadeslös här för medelst en lindrig, af de förvaltade medlen utgående afgift. — Då innebörden af förf:s »slutord» är den sagda, väntar man sig helt naturligt, att den sålunda framlagda åsikten skall befinnas utgöra det följdriktiga resultatet af förf:s föregående utredning af det behandlade ämnet. I denna väntan blir man emellertid tämligen besviken. En anordning, sådan som den af förf. förordade, får näppeligen anses innebära en organisk utveckling af redan föreliggande, ur den äldre, af förf. tecknade lagstiftningen framsprungna institutioner, hvilka förf. fastmera temligen omildt vill kasta öfver bord. Hon har, enligt hvad af förf:s egen skildring framgår, blott föga vunnit gehör hos dem, hvilka hittills sysslat med reformförslag på ifrågavarande område. Hon har långtifrån stöd af ett allmännare föredöme i utlandet; — förf. har blott kunnat åberopa ett enda land, Danmark, där en dylik anordning är genomförd. Hon kan icke håller sägas vara stadigt bygd på någon af förf. till utgångspunkt vald principiell grund, ty förf. har här föga befattat sig med principer, och det lilla, som i den vägen förekommer, är tämligen sväfvande och långt ifrån oomtvistligt. Vi hafva härmed icke velat obetingadt förneka lämpligheten af förf:s ifrågavarande förslag, ehuru väl det må tillstås, att vi icke äro till fulla öfvertygade om densamma, men framhålla blott såsom en efter vår mening viktig anmärkning, hvartill själfva afhandlin-

gen föranleder, att den åsikt, som framställes såsom dess hufvudresultat, väl lösligt sammanhänger med den föregående utredningen, ur hvilken förf. själf egentligen ej synes hafva dragit annan slutsats, än att våra institutioner på ifrågavarande område äro i och för sig otillfredsställande samt underlägsna andra länders.

Denna anmärkning rör emellertid blott ett visst moment i afhandlingen, hvilken i öfrigt måste tillerkännas icke obetydliga förtjänster. Den historiska öfversikten, utslutande svensk, är rik på upplysningar och i det stora hela både jämn och fullständig. Framställningen af den gällande rätten är likaledes ganska berömvärd, och åt den långa raden af mer eller mindre omfattande reformförslag, som efter utfärdandet af 1861 års förordning i ämnet skådat dagen, ägnar förf. tillbörlig uppmärksamhet. Att förmyndarekammaren i Stockholm blifvit föremål för särskildt grundlig behandling faller af sig själfvt betraktande af förf:s ofvananförda åsikt. Hvad förf. sålunda för Sverige presterat innefattar ett aktningstjudande bidrag till vår juridiska litteratur på ett hittills föga behandladt område. Af utlandets lagstiftning har endast Finlands, Norges, Danmarks och Preussens upptagits till skildring, och är än denna öfverhufvud ganska god, må dock sägas, att den på sina ställen blifvit så koncentrerad, att här och där luckor nödvändigtvis uppstått, hvilket särskildt är fallet vid redogörelsen för hithörande bestämmelser i *code civil*, som för Rhenprovinsernas skull — hvarför icke hållre för Frankrikes? — fått komma med.

Ehuru väl en närmare granskning af förf:s utredning här måste lemnas å sido, må dock en och annan erinran göras. Såsom en allmän anmärkning rörande den historiska delen gäller, att förf. lemnat å sido de så väl i vissa af våra gamla lagar (ÖGL., Visby St. L.) som i senare författningar föreskrifna åtgärder för konstaterande af beloppet af de omyndige tillfallande arfsmedel, och för öfrigt jämväl andra bestämmelser, hvilka kunna anses angå tillsynen öfver förmyndareförvaltningen, då denna tillsyn betraktas i hela dess omfattning. Särskildt må påpekas, huruledes både i Göteborg och Stockholm tidigare än förf. omförmäler en, lät vara ej synnerligen genomförd, kontroll fanns anordnad i förstberörda hänseende. Förf:s i not. 1 å s. 47 förekommande sats: »Om moder dör, så blifver fader ej genast förmyndare», innebär ett bortseende från förmyndarskapets långt utöfver myndlingens ekonomi sig sträckande omfattning, och den med sagda sats öfverensstämmande, af förf. omnämnda praxis, hvilken dock är långt ifrån allmän, står i uppenbar strid mot ÄB. 20: 1. Vid sitt resonemang å ss. 70—71 förbiser förf. helt och hållet själfva *intekningens* löpande karaktär, som bör utesluta den å sist-anförda sida skildrade fara. Väl inkonsekvent är förf., då han å s. 63 uppmärksammar den i riksdagens skrivelse af den 19 april 1881 ifrågasatta anordning, att förmyndarnes summariska redovisningsutdrag skulle af vederbörande gode män eller kommunalnämnd, socknevis ordnade, direkt ingifvas till rätten eller domaren, men icke ens omnämner hvarken de af 1865—66 års lagutskott — hvars ifrågavarande betänkande ock bort i not. 1 å s. 75 korrektare och fullständigare omförmälas — samt af en motionär i andra kammaren vid 1876 års riksdag

framlagda förslag, enligt hvilka sagda utdrag skulle ersättas medelst af gode männen, resp. kommunalnämnden, uppgjorda förteckningar, eller det år 1882 inom justitiedepartementet utarbetade förslagens stadgande om såväl utdrags som förteckningars ingifvande. — Mot de hårda men obestyrkta omdömena å s. 21 om Karl XII:s bevekelsegrunder för utfärdandet af 1716 års påbud torde hrr historici hafva ett och annat att invända. Och då förf. såsom föredöme framhåller den omvårdnad, som staten i Norge och Danmark ägnat de omyndiges medelförvaltning, hade det måhända ej varit ur vägen att tillse, om ej äfven där — ej mindre än för nyssnämde konung — sagda omvårdnad från början intet annat varit än ett moment af den i de förenade rikena så genomgripande centralisationen. Just ur dylik synpunkt torde ock en och annan vara mindre böjd för att med öfvergifvande af *Kommunen* såsom organ för utöfvandet af statens öfverförmyndarskap ansluta sig till förf:s ofvannämnda förslag. — Önskligt hade ock varit, att den utländska afdelningen fullständigats med en undersökning, i hvad mån de resp. ländernas hithörande lagstiftning hos dem själfva befunnits tillfredsställande eller ej, och i sistnämnda fall i hvilken riktning reformsträfvandena därstädes gå.

Bland bokens förtjänster må här ej glömmas, att densamma altigenom är synnerligen lättläst.

C. O. M—n.

Konsthistoria.

Adamy, Rudolf: *Architektonik der Altchristlichen Zeit, umfassend die Altchristliche, Byzantinische, Muhamedanische und Karolingische Kunst. Erste Hälfte, mit 60 Holzschnitten und Zink-Hochätzungen.* Hannover, 1884. Helwingsche Verlagsbuchhandlung. 142 sidd. 8:o.

Detta arbete utgör första afdelningens förra hälft i andra bandet af ett större verk, kalladt »Architektonik auf historischer und ästhetischer Grundlage», hvars första band i fyra afdelningar behandlat arkitekturen såsom konst, den orientaliska fornverldens samt hellenernas och romarnes arkitektonik; och dessa afdelningar äro nog behöfliga äfven för studiet af denna, om man vill rätt fatta dess innehåll och ha godt af gjorda hänvisningar, oaktadt hvarje afdelning är, såsom det heter, »einzeln käuflich».

Förf., som gjort sig till godo de nyaste forskningsgarna i ämnet, särskildt d:r Mothes' förut härstädes anmälda arbete »Die Baukunst des Mittelalters in Italien», har i sin bok flerstädes framlagt åsikter, som äro intressanta genom sin nyhet och den särskilda belysning, han ger framställda fakta. Efter en rätt läsvärd, ehuru nog vidlyftigt tillskuren, framställning om öfvergången från den helleniskt-romerska till den kristna tidsåldern, gör han reda för, huru den gammalkristna arkitektoniken står under naturligt inflytande af antiken. Därvid får han *dels* tillfälle att likasom Mothes framhålla vikten af det nya formspråk, hvilket visade sig i Diocletiani palats i Spalatro såsom tecken ej blott på sjunkande stilkänsla, såsom allmänt antagits, utan på nytt, spirande

lif — förnämligast det af de kristna arkitekterna upptagna nya motivet att förena kolonner med bågar —, *dels* ock att framlägga sin åsigt i den tvistiga frågan om basilikans uppkomst, såsom beroende hvarken på rent arf från antiken eller på ren nyskapelse, utan, såsom naturligast är, på modifikation af och själfständig konstruktion med element, hvilka redan förefunnos färdiga.

Mycken omsorg är äfven ägnad åt framställningen af kupolbyggnadens utveckling, hvarvid ett Jupiterstempel i Spalatro och i synnerhet det märkvärdiga Minervamedica-templet i Rom få tillbörlig behandling och lämplig plats såsom leder i utvecklingen på antik basis mellan Pantheon och den första kristna kupolbyggnaden, S. Costanza utanför Rom. De gammalkristna konstnärernas eminenta förtjänst, yttrar förf. såsom sitt slutomdöme, är att enligt behovets fordringar ha till en estetisk enhet sammansmält de olika former, de lånade från äldre tider. Ja, basilikan har till och med enligt hans mening gjort ett stort steg framåt i jämförelse med antiken; hon har ej blott utvecklat det inre, utan hon har i det yttre, med försakande af den helleniskt-romerska pelararkitekturen, utvecklat hufvudformerna i logisk konsekvens med det inre, och därmed har det yttre blifvit ett troget, om ock i början enkelt, uttryck för det inre: arkitekturens verk har blifvit en konstnärlig enhet af ytter- och innan-byggnad. Det ligger en stark opposition mot hittills gällande auktoriteter i denna slutsats, men bevisningen är bindande och konsekvensen okuflig.

Lika intressant är äfven framställningen af den romerska västerns kombinations- och centralbyggnader, för hvilka S. Lorenzo i Milano står som den högst utvecklade representanten; så äfven framställningen af byzantinismens sträfvan att utveckla kupol-arkitekturen genom att söka förena kupolens cirkelrunda basis med kvadratisk bottenplan i kyrkan, och därmed slutar denna afdelning. En särskild belåtenhet väckes *dels* af det klara och enkla språket i boken, *dels* vid anblicken af de goda illustrationerna, genom hvilka man är förskonad från de gamla ökända, i alla möjliga verk längesedan utnötta clichéerna.

C. R. N.

Tikkanen, J. J. *Der malerische Styl Giotto's. Versuch zu einer Charakteristik desselben.* Helsingfors, 1884. 48 sidd. Stor 8:o.

Vi möta här en akademisk afhandling på tyska af en finsk konstlär; det är alltid bättre för den icke alltför språkkunnige, än om den vore skriven på finska, och skriften torde nu kunna räkna på en större läsekrets. Men det valda språket tyckes också ha medfört ett ordflöde, sådant man ibland finner i tyska handböcker, och därmed har äfven följt en viss teoretisk konstruktion, som icke är fullt naturligt. Det heter t. ex. å första sidan: egentliga målet för Giotto's konst var, »so weit man von sichtbaren Phänomenen zu den verborgenen Ursachen schliessen darf, die *Verständlichkeit*». Men hvarje konstnär vill väl bli förstörd, äfven den allra naivaste, och till de naiva hör Giotto, utan att man för förklaringen behöfver fly till sådana krystade uttryck som det strax efter från Förster citerade, att konsten under medeltiden har sitt egentliga värde »als

Vermittlerin für politische, religiöse und philosophische Wahrheiten». Vi föreställa oss, att konsten då som alltid var uttryck för människans naturliga drift att återgifva sina fantasier i bild eller, såsom det strax efter heter i afhandlingen: »sie sollte nur Illustration, Bilderschrift, Uebersetzung der Legenden in Bildern sein», oafsedt om nu detta, såsom förf. säger, var anledningen till medeltidens cykliska framställningssätt eller icke. All begynnande konst är, när den nått ett visst utvecklingsstadium, episkt berättande och hålst cyklisk eller framställande en följd af episoder ur samma ämne, såsom den assyriska, den egyptiska, den äldre grekiska reliefkonsten. Om uppgifterna under sådana förhållanden icke kunde bli »motiv i rent konstnärlig mening», så berodde väl detta på tidens naiva ståndpunkt; men äfven detta oaktadt vardt Giotto »en konstnärlig personlighet», i sitt slag fullt jämförlig med sin samtida Dante, eftersom hans egendomliga sätt att se och bilda blef uttryck ej blott för hans egen tid, utan för hela den följande perioden in på 1400-talet, då Masaccios naturalism öppnade nya rymdar för konsten. Man kan för öfrigt gerna gå in på, hvad förf. säger om Giotto och Giovanni Pisano, att de haft afgörande inflytande på utbildningen af de kristliga legenderna till konstnärligt brukbara motiv; men vi tillåta oss dock att påminna om de Cimabue förr tillskrifna bilderna i den öfre Assisikirkans långhus, af förf. tillskrifna Cimabues skola, således Giottos närmaste föregångare, i hvilka flere kraftfulla motiv förekomma, som till den grad visat sig lefvande, att de framtråda ännu bland Rafaels bibelmålningar i hvalfkaporna till Vatikanens loggier.

När det gäller faktiska förhållanden, visar förf. mycket sakkäntedom och fullständig förtrogenhet med ämnet, hvilket synbarligen entusiasmerat honom, och endast någon gång förekomma enstaka yttranden, som väcka förundran. Så t. ex. å sid. 18 anmärkningen efter Burkhart, att händerna i Giottos bilder tyckas tala, hvartill förf. för egen del tillägger: »Nicht so ganz wichtig ist die Mimik. Fra Angelico z. B. benützt in weit höherem Grade dieses Ausdrucksmitel». Ja väl, men han är ju också ett århundrade yngre, och under så pass lång tid skulle väl den italienska konsten ha lärt sig något. Aeginetergruppens skapare har på samma sätt rört sig med största frihet i behandling af figurernas kroppar, men han förmådde ej ge lif åt ansiktenas stereotypa minner. — Ett liknande uttryck är äfven det på sid. 26, att medeltidens konst visade bestämd motvilja mot det nakna; sådant är helt naturligt, emedan den nog kände sin egen oförmåga att framställa den nakna människokroppen, hvilket blef Masaccios och ungrenässansens första sträfvan. Å sid. 30 möter man äfven ett sådant ställe. Det heter där, att medeltiden hade förlorat känslan för rummet. »Das Horizontale wurde vertikal gezeichnet.» Stående där helt absolut, förefaller uttrycket något underligt, då det ej får någon förklaring. När man läser vidare, finner man förf:s mening vara, att man ej förstod sig på förkortning, hvilket är ett faktum, beroende på tidens naiva ståndpunkt. Det samma är förhållandet med tidens brist på öga för naturen och dess skönhet, som anmärkes å sid. 45. Landskapet är den del af verkligheten, som senast blifvit upptäckt af kon-

sten och ingått i dess sfer, likasom ju landskapet ej håller spelar någon roll hos medeltidens och renässansens skalder annat än undantagsvis. Det uppgick, som bekant, först för holländarne och har inom den italienska högrenässansen endast i Tizian en återgifvare med verkligt öga för dess skönhet.

Afhandlingen, som bjuder på många intressanta detaljer och iakttagelser beträffande en af konsthistoriens märkvärdigaste gestalter, är försedd med en illustrerande plansch, som dock icke förlänar synnerlig prydnad åt arbetet.

C. R. N.

Klassiska språk.

Bibliotheca scriptorum Græcorum et Romanorum edita curantibus *Ioanne Kvicala* et *Carolo Schenkl*:

P. Ovidi Nasonis Carmina selecta, scholarum in usum edidit *H. S. Sedlmayer*. G. Freytag, Lipsiæ 1884. 80 Pf.

P. Ovidi Nasonis Fasti, scholarum in usum edidit *O. Güthling*. G. Freytag, Lipsiæ 1884. 75 Pf.

I fråga om en författare sådan som Ovidius, som på grund af sitt enkla och klara språk är så synnerligt lämplig att sätta i nybörjarens hand, på samma gång innehållet erbjuder så mycket frivolt och för det unga sinnet farligt, äro utan tvifvel de annars illa anskrifna stympade upplagorna eller särskildt för skolbruk afsedda utdrag fullt berättigade. Detta förhållande har äfven gammalt varit erkänt; och det finnes näppeligen något land, hvars skollitteratur ej har att uppvisa en eller flere ovidianska krestomatier. I hvad förhållande den nu af herr Sedlmayer utgifna står till sina föregångare, och i hvad mån den kan sägas fylla något känt behov, lemna vi åt herrar pedagoger att afgöra; i och för sig själf betraktadt, synes arbetet ganska väl motsvara sitt ändamål; och hvad särskildt beträffar den eftersträfvade friheten från alt anstötligt, lemnar den intet öfrigt att önska. Valet af stycken är i allmänhet ganska godt; så obetydande fabler som den om Cephali hund och den om Perdix hade dock saklöst kunnat utelemnas; och äfven de uteslutningar, som utgifvaren inom de särskilda styckena företagit, låta till största delen rättfärdiga sig ur pedagogisk synpunkt, äfven om där förekommer en och annan, för hvilken det skulle falla sig svårt att afgifva ett fullgodt skäl. De upplysningar, som kunna behövas för fattandet af de ur sitt sammanhang lösrykta berättelserna, lemnas i nedanför texten ställda noter, mot hvilka man skulle kunna anmärka, att de stundom i följd af opraktisk anordning lida af onödiga omsägningar. I sin helhet vitnar arbetet om mycken omsorg och sakkäntedom; texten är grundad på kritikens senaste resultat, och trycket är i anmärkningsvärd grad felfritt.

Samma förtjänster, som vi nu i sista rummet framhållit i herr Sedlmayers arbete, tråda oss äfven till mötes i herr Güthlings upplaga af Ovidii Fasti, hvars värde ytterligare förhöjes genom de förutskickade kritiska an-

märkningarna samt ett här synnerligen välkommet namnregister.

C. E. S.

Ny litteratur:

Biese, Alfred, Die Entwicklung des Naturgefühls bei den Griechen und Römern. 1, 2. Kiel (Lipsius & Tischer) 1884. VIII + 145 + VI + 210 s. 8:o. 7 M.

Ephemeris epigraphica, Corporis inscriptionum latinarum supplementum. Edita iussu instituti archæologici romani cura G. Henzen Th. Mommseni I. B. Rossii. Vol. V, fasc. I, II. Romæ (Berlin, Reimer) 1884. 264 p. stor 8:o. 7,20 M.

Frigell, Andreas, Prolegomena in T. Livii librum XXII. Gothæ (Perthes) 1883. LXIV p.

Herzog, Ernst, Geschichte und System der römischen Staatsverfassung. Erster Band. Königszeit und Republik. Leipzig (Teubner) 1884. LXIII + 1188 s. 8:o. 15 M.

Homeri Iliadis carmina seiuncta discreta emendata prolegomenis et apparatu critico instructa. Ed. Guil. Christ. Pars I Lipsiæ (Teubner) 1884. 398 s. 8:o. 8 M.

Madvig, J. N., Syntax der griechischen Sprache, besonders der attischen Sprachform. Zweite verbesserte Auflage. Braunschweig (Vieweg) 1884. X + 301 s. 8:o. 5 M.

Plutarchs Themistokles für quellenkritische übenngen commentiert und herausgegeben von Adolf Bauer. Leipzig (Teubner) 1884. IV + 104 s. 8:o. 2 M.

Romanska språk.

Tobler, Adolf, Vom französischen Versbau alter und neuer Zeit. Zusammenstellung der Anfangsgründe. Zweite Auflage. Leipzig. Hirzel, 1883. VII + 149 s. Pris 3 Mark.

Den franska verstekniken led visserligen ej brist på framställare. Quicherat (2:me éd. Paris 1850), Weigand (Bromberg 1871), Foth (Berlin 1879), Lubarsch (Berlin 1879; 2 arbeten), Becq de Fouquières (Paris 1879) lågo redan i vetenskapsmannens rustkammare. Toblers arbete utkom — i första upplagan — 1880: det var en destroyer, vid hvars sida äldre redskap blefvo obrukbara. Den andra upplagan af 1883 är den första värdig genom tillägg och förbättringar, ej många, det är sant, men där kunde ej vara många att göra. Hvad som i synnerhet skiljer detta arbete från föregående, är den historiska framställningen; därtill kommer, att uppfattning och bedömning af de omhandlade företeelserna lämna äldre bearbetningar långt efter sig i fråga om riktighet och självständighet. Så är det nu en gång för alla utredt och visst, att den franska versens princip ej är aksenten, ej kvantiteten, men stafvelseräkningen. Genom hela boken går den lugna klarhet, som å ena sidan är kriteriet på förf:s fulla beherskning af ämnet och å den andra möjliggör bokens begagnande äfven för icke djupt initierade fackmän. Det är att önska, att den må falla i händerna

på hvar och en, som vill taga kännedom om den franska versbyggnaden, och det må på förhand försäkras, att den gifver rik behållning ej blott af metriskas utan ock af andra språkliga och literära insikter. Det är en lärobok i sin prydnad.

Referenten tillåter sig att till diskussion upptaga ett par punkter, där förf:s uttalande framkallat undersökningar, som slutat med en liten lust till opposition. Det säges s. 66, att mindre sorgfälliga och senare skalders begagnat de ursprungligen tvåstafviga ändelserna *ions*, *iez* (impf. och kond.) såsom enstafviga. Det synes dock, som om detta bruk vore något mera utsträckt. Ätminstone är det regel t. ex. i Guillaume de Palerne, hvilken ej gärna kan räknas till den senare literaturen och afgjordt ej härrör från någon vårdslös författare; jfr t. ex. v., 1088 *L'aviés veue et essaié*, 1090 *Series tote garie et fine*, 1092 *A tos les jors qu'avriés a vivre*, 1360 *De ce dont or parliés a moi* o. s. v. (dock t. ex. *avies* 593); vidare förekommer enstafvigt *iez* i impf. och kond. ofta, t. ex. i Amis & Amiles; jfr 416, 635, 797, 883 m. fl. S. 94 betviflar förf., att den åttastafviga versen haft cesur. I regeln var den väl ock cesurfri; men till hvad Paris och Ten Brink i motsats mot denna åsikt framhäft, kommer ett intressant och betydande fall, nämligen det som erbjudes af den anglon. Brandan. Här är den åttastafviga versen alldeles obestriddigen uppdelad i halfverser (på fem undantag när); jfr ref:s Étude sur le dial. anglo-norm. p. 53.

J. V.

Germanska språk.

Franck, Johannes. Mittelniederländische Grammatik mit Lesestücken und Glossar. Leipzig, Weigel. 1883. 217 sid. 7 Mk.

Det s. k. medelnederländska (mnl.) språket eller språket i nuvarande Holland och Belgien från 13:de till 16:de århundradet har hittills varit jämförelsevis föga bearbetadt i grammatikaliskt hänseende. Grimm har behandlat det i sin Deutsche Grammatik på grundvalen af det material, som var honom tillgängligt 1822, då den andra upplagan af hans grammatik utkom. För omkring 20 år sedan lemnade Verwijs i sin antologi en kort medelnederländsk språklära. Men sedan den tiden ha icke blott en stor mängd mnl. verk blifvit offentliggjorda, antingen för första gången i tryck eller i korrektare upplagor, utan äfven den germanska språkvetenskapen själf tagit betydliga steg framåt. Det kan därför med skäl sägas, att det är ett länge känt behov, som dr Franck sökt att fylla genom utgifvandet af ofvan anförda arbete.

Detta arbete uppfyller ock alla berättigade anspråk på ett sätt, som i det hela förtjänar att kallas utmärkt. Det hvilat hufvudsakligen på förf:s egna omfattande forskningar och öfverträffar i mångsidighet och fullständighet vida sina föregångare. Det rika materialet är sofradt och ordnad på ett i allmänhet klart och öfverskådligt sätt. Icke blott har förf. bemödat sig att inom den mnl. perioden särskilja, hvad som är äldre och yngre,

så att de språkliga företeelserna framtråda i sin naturliga kronologiska följd, utan han har äfven sökt att framhålla de tre hufvuddialekternas skiljaktigheter. Detta är till följd af handskrifternas oftast blandade beskaffenhet förenadt med icke ringa svårighet, men å andra sidan så mycket mera nödvändigt, som den dialekt, holländskan, hvilken mot periodens slut börjar intaga sin altmera framstående ställning, inom periodens äldre och mellersta skeden afgjordt står tillbaka för den flamländska och brabantiska. Såsom profvosten har förf. använt rimmen, och, då dessa ej gjort tillfyllest, det öfvervägande bruket i handskrifterna. Förf:s hela metod vid analysen och diskussionen af språkformerna ger ett välgörande intryck af skarpsinnighet och sansadt omdöme. Han har tydligt fullkomligt tillägnat sig den nya språkvetenskapliga skolans uppfattningssätt, men han håller sig fri från den understundom något brådstörtade tillämpning därpå, hvartill en och annan af skolans anhängare gör sig skyldig. Med öppet öga för analogiens stora betydelse för språkutvecklingen särskiljer han de former, som därpå bero, från dem, som äro en ljudlagsenlig fortsättning af äldre, och härigenom har han bragt en förut saknad reda och klarhet i en mängd punkter både inom ljud- och formläran. Vi framhålla särskildt kapitlet om inklinationen (proklisis och enklisis) samt många partier af konjugationsläran m. m.

Enär fornlägfrankiskan, hvilken antages såsom mnl:s närmaste stammoder, äger endast ett ringa antal språkliga minnesmärken, är man ofta hänvisad till att i jämförelser med de öfriga germanska dialekterna söka utgångspunkter för förklaringen af mnl. språkformer. Det torde i detta hänseende icke kunna nekas, att förf. icke gjort alldeles rätt i att med förkärlek jämföra medelhögtyskan, under det att fornsaxiskan, medellågtyskan, frisiskan och fornengelskan jämförelsevis föga begagnats. I dessa språk skulle utan tvifvel många belysande fakta kunnat hämtas, särskildt i afseende på ljudläran. — Sid. 24 yttrar förf., att »vetenskapen med tämlig säkerhet förutsätter ett tillstånd af det indogermanska vokalsystemet, då endast två olika vokalljud existerade», och tillägger därpå, att man plägar beteckna dessa vokaler med *a* och *A*, eller *a* och *a'*, eller *e* och *o*. Att dessa satser innehålla flere missförstånd och oriktigheter, torde vara så ögonskenligt, att det är onödigt att upptaga tidskriftens utrymme med att påpeka dem. — Förhållandet mellan de båda motsatta ljudöfvergångar, som behandlas sid. 41 och sid. 52, har förf. icke lyckats att utreda på ett tillfredsställande sätt. På det förra stället visas, att *e* framför *r* eller *r* + konsonant ofta öfvergår till *ā* (eller enligt sid. 48 rättare, *e* förlänges först till *ē* och öfvergår sedan till *ā*), t. ex. *eren*, *eeren* och *āren* plöja, *werden*, *weerden* och *wārden* blifva, *werven*, *weerven* och *wārpen* kasta o. s. v. (analog förlängning inträder också hos de andra vokalerna t. ex. *wort* och *woort* o. s. v.); på det senare stället anföres det såsom vanligt, att *a* framför *r* + kons. öfvergår till *e* t. ex. *wart* (och *wārt*) och *wert* blef, *hart* (och *hārt*) och *hert* hård o. s. v. Förf. antyder, att den senare förändringen, hvilken han anser vara sannolikt likställd med öfvergången af *a* till *æ* i fornengelskan, skulle liksom den sistnämnda bero på en tonhöjning, som verkats af ordets hufvudakcent. Hela denna af Scherer

framställda förklaring, hvilken upprepats i många språkliga arbeten, är, för så vidt vi kunna se, i själfva verket icke antaglig. En af hufvudakcenten verkad tonförhöjning kan ju icke innebära annat, än att den med större tonstyrka uttalade stafvelsens vokal frambringas med en ton, som ligger högre på den musikaliska skalan. Men skillnaden mellan de olika vokalernas klangfärg, t. ex. mellan *a* och *ā*, beror ju, enligt hvad som uppvisats af Helmholtz och andra, af deras s. k. öfvertoners förhållande till hvarandra och till grundtonen, och ingalunda därpå, att den ena vokalen har absolute ett högre tonläge än den andra. Enhvar finner ju lätt, att man kan uttala eller sjunga icke blott *ā*, utan äfven *e*, och t. o. m. *i*, med en mycket lägre ton än *a*. Denna förklaringsgrund måste väl således falla. Sannolikt äro de båda motsatta öfvergångarna till tiden skilda, ehuru detta torde vara svårt att uppvisa till följe af de bevarade språkmonumentens sena ålder. Åtminstone lemna förf. ingen upplysning i detta afseende. Däremot påpekar han sid. 53 en annan omständighet, som säkert varit af vikt, näml. att öfvergången af *a* till *e* synes vara bunden vid vokalens korthet, under det att *e* i allmänhet öfvergår till långt *ā*. Denna fråga sammanhänger med en annan, hvilken förf. måhända skulle kunnat utreda fullständigare än som skett. Det gäller vilkoren, under hvilka vokalförlängning inträder framför *r* + konsonant. Förf. anmärker sid. 45, att, om man betraktar enskilda handskrifter, isynnerhet flandriska, och skaldernas rim, skulle man tro, att vokalen alltid förlänges i nyss angifna ställning; men han tillfogar, att ett sådant antagande förbjödes därpå, att ingen nu lefvande dialekt visar ett sådant tillstånd. Dock anser förf., att vokalförlängning förut ägt rum i vida större omfattning än nu. Hvilka dess gränser varit, och hvilka orsakerna äro till de moderna förhållandena, har han icke kunnat angifva, utan antyder blott, att dialektiska olikheter torde ha förefunnits. Möjligen har saken förhållit sig på följande sätt, åtminstone vid vissa *r*-förbindelser: vokalförlängning inträdde, då *r*-förbindelsen efterföljdes af vokal; i annat fall utvecklade sig en svarabhakti-vokal (se sid. 44) mellan *r* och den därpå följande konsonanten, och vokalen framför *r* förblef kort. Ljudlagsenliga skulle sålunda vara t. ex. *storem*, storm plur. *stoorme*, *horen* horn, plur. *hoorne* o. s. v. De faktiskt föreliggande formerna i äldre och yngre språket skulle bero på en utjämning i olika riktningar af denna olikhet i paradigmet. Förf:s åsikt (sid. 45), att vokalen äfven i dylika singularis-former blifvit förlängd såsom stående i öppen betonad stafvelse, kunna vi sålunda icke biträda. Den motsäges äfven af de stafsätt *storrem*, *berrech* o. a., hvilka han citerar såsom vanliga i senare holländskan. För utredandet af alla dessa viktiga, men invecklade frågor hade säkerligen en noggrann jämförelse med medellågtyskan, där nästan fullkomligt analoga förhållanden möta oss och där äldre språkminnesmärken föreligga i rikare mängd, kunnat göra god tjänst. — Förf:s påstående sid. 71, att den västgermanska geminationen af enkel konsonant (utom *r*) framför *j* ursprungligen ägt rum äfven efter lång vokal, ehuru den här försvunnit, strider mot den gällande åsikten. Den enstaka form, hvilken förf. anför såsom sitt enda bevis, torde kunna tolkas annorlunda. — Sid. 109

förklaras præterita *crieu, sieu, wieu, grieu* af *craien, saien, waien, groeien* såsom analogibildningar efter andra præterita på *-ieu*, näml. *hieu* och *rieu* af *houwen* och *rouwen*, i det att **criei* o. s. v. skulle öfvergått till *crieu* o. s. v. »Det går icke an», yttrar förf., »att härleda detta *u* ur biformer af præsens med *w* i stället för *j*, hvilka skulle öfverensstämma med ags., ty sådana biformer kunna ingestädes uppvisas.» Utan att vilja förneka den möjliga riktigheten af förf:s förklaring, ehuru visserligen olikheten mellan *craien* o. s. v. och *houwen, rouwen* synes väl stor, för att en analogibildning skulle ha uppstått, påpeka vi endast, att de motsvarande *w*-præterita *creûw* o. s. v. i fornengelskan icke lånat sitt *w* från præsensstammen, utan att tvärtom detta *w* högst sannolikt ursprungligen tillhört endast præteriti-bildningen och sedermera därifrån genom analogi meddelats åt de öfriga verbalformerna. Att inga præsensformer med *w* förekomma i mnl., är sålunda icke något bevis mot den af förf. förkastade förklaringen. I den fornsaxiska Héliand finna vi præter. *seu* sådde (Cod. Cotton. 2545) jämte det vanliga *saida*.

Men vi lemna de mer eller mindre viktiga anmärkningar, som vi tilläfventyrs skulle kunna ytterligare framkasta, å sido, för att ännu en gång med uppriktigt erkännande betona arbetets stora förtjänster. Att mera i detalj framhålla dessa skulle föra oss altför långt. En liten notis må det tillåtas oss att framdraga. Holändskan har, som bekant, helt och hållet förlorat 2 pers. sing. såväl af personalpronomen som af verbet. Förf. uppvisar (sid. 94), att detta icke, såsom man skulle vara benägen att förmoda, berott därpå, att pronom. plur. *ghi* trängde sing. *du* ur bruk, utan att till följe af det omväxlande bruket af sing. och plur. vid tilltal till en person, 2 plur. af verbet småningom inträngde såsom predikat till pron. sing. *du*. Sålunda föregicks t. ex. det nu allena rådande *ghi sijt* (= du är, I ären) af växlande *du sijt* och *ghi sijt*.

Sid. 161—215 upptagas af läsestycken kronologiskt ordnade, det första några hundra vers af »Van den vos Reinaerde» från första hälften af 13:de årh., det sista ett utdrag ur »Des Conincs somme», öfversättning från början af 15:de årh. af den franska *Somme le Roy*. Något glossar innehålles icke i det nu utkomna arbetet trots dess titel, men förf. är sysselsatt med utarbetandet af ett sådant efter en utvidgad plan, så att det skall kunna tjäna vid läsningen af de viktigaste mnl. texterna. Enär Oudemans' lexicon (Bijdrage tot een middel- en oudenlandsch Woordenboek) i 7 delar är dyrbart att anskaffa och obekvämt vid de första studierna, blir det af D:r Franck utlofvade glossaret säkerligen för mången synnerligen välkommet.

A. Erdmann.

Franz, W., Die lateinisch-romanischen Elemente im althochdeutschen. Strassburg, Trübner 1884. Pris 1,80 M.

Förestående afhandling uppställer som sitt mål att lemna en kronologisk framställning af det i fht. upptagna lat.—rom. språkmaterialet efter de kriterier, som den fht. ljudskridningen erbjuder för tidsbestämmelsen, och att draga de slutsatser för germanska och romanska gram-

matiken, som behandlingen af ämnet ger vid handen. Förf. indelar lånorden i sådana, som upptagits före afslutandet af den fht. ljudskridningen, grupp I, och sådana, som upptagits därefter, grupp III. Därtill komma grupp II, innehållande de ord, hvilkas form ej tillåta någon slutsats öfver deras ålder, och grupp IV, lärda ord, som blott förefunnits i literaturspråket eller först genom dess förmedling öfvergått i talspråket. Redan i inledningen framhåller förf. att ljuden i upptagna lånord genomlöpa samma utveckling som motsvarande ljud i inhemska ord, såvida ej särskilda omständigheter, såsom anslutning till källordet, skydda därför. Om af två till sin inbördes tidsföljd obekanta ljudlagar den ene verkat på ett lånord, den andra icke, följer sålunda, att den senare till tiden ligger före den förra, eftersom den redan upphört att verka, då det lånord upptogs, som varit föremål för inverkan af den andra. Sålunda uppvisas i lånorden tidsföljden mellan de fht. förskjutningarna af *t, p, k* till resp. *z-zz, pf-ff, ch-hh*. Ord såsom *pforta* —1. *porta, tunihha* —1. *tunica* visa, att förskjutningen af *t* ägde rum tidigare än den af *p, k, pēh* 'pech' —1. *picem*, att *p* ljudskridit förr än *k*. Däraf att förskjutningen af *t* enes i medljud fortgått till spiranter, i uddljud däremot stannat vid affrikation, kunde man kanske sluta, att ljudskridningen i den förra ställningen börjat tidigare. Därom lemna likväl ej lånorden någon upplysning, såvida ej t. *pfefe* —1. *peponem*, för hvilket förf. med tvekan ansätter en ingestädes uppvisad romansk grundform **pebone*, är sålunda att förklara. — Omvänt sluter man naturligtvis ock till ett lånords ålder af dess förhållande till de ljudlagar, hvilkas kronologi är bekant. Sålunda visa sig *chellari* 'keller' —1. *cellarium, retih* 'retich' —1. *radicem*, i hvilka *l. c* ljudskrider såsom germ. *k*, tillhöra ett äldre, före fht. ljudskridningen upptaget, lager af låneord, däremot *zins* —1. *census, chrūzi* 'kreuz' —1. *crucem*, som visa det yngre sibilera uttalet af *l. c*, ett senare. När denna sibilering af *l. c* öfverhufvud ägt rum, upplysa ej låneorden, blott så mycket visar *fohhenza, vohheza* —it. *foccacia*, att den åtminstone framför *i* uti hiatus skett före fht. ljudskridningen af *k>hh*. — Tillåtelsen att af ett lånords ljudförhållanden sluta till ljudlagarnas ålder inskränkes, genom att vid lånords upptagande ofta 'lautsubstitution' äger rum. Det främmande ordet kan analogiskt erhålla ljudförhållanden, som i motsvarande fall i inhemska ord äro resultatet af längesedan döda ljudlagar, och om lånordets ljud ej i det inhemska ljudsystemet förefinnas, öfvergå de till närmast motsvarande. Af att *l. mentha, census* i fht. blifva *minza, zins*, och *l. persicum* —fht. *pfirsih*, får man ej sluta till tillvaron af en fht. ljudlag, att *ē>i* framför nasal+kons., eller då *i* står i följande stafvelse. Dessa ord hafva anslutit sig till de inhemska, i hvilka en dylik öfvergång redan urg. ägt rum; språket kände öfverhufvud ej *ē* i nämnda ställningar. Genom ljudersättning, löser ock förf. svårigheten med vokalisationen i *tiufal* 'teufel'. Ordets vidsträckta utbredning i germ. språk betygar dess höga ålder, fe. *deofol* går tillbaka på samma grundform. Ordet upptogs genom arianska kristendomen direkt från grek. *δαιμόλιος* på en tid, då germ. språken ej kände diff. *ea, ia*, hvarför de ersatte densamme med *iu*. Arten af denna ljudersättning medgifver stundom grammatiska slut-

satser af vikt. Då lat.—rom. *v* i äldre lånord såsom *vin* —l. *vinum* representeras af *w*, i yngre såsom *chevia* 'käfig' —l. *cavia* af *v*, sluter förf., att fht *v* —got. *f* undergått en förändring, som gjort det till lämpligare representant för lat.—rom. *v*, än *w* var, och anser denna förändring bestå i öfvergång från bilabial till dentilabial spirant. Ett annat fall af ljudersättning, som har betydelse för fht. grammatiken, är den olika behandlingen af rom. *ê*, *ê*. I en grupp af lånord representeras dessa af *ê*, som sedan diftongeras till *ea*, *ia*, *ie*, i en annan ersätts de af *i*, t. ex. l. *bata* —fht. *bieza*, men l. *ferie* —fht. *fira* 'feier'. Då *ê* blef det de romanska ljuden närmast liggande fht. ljudet, kan ej *ê* längre hafva funnits, utan måste hafva diftongrats. Då konsonantismen i den senare gruppens ord med ett enda undantag, som kanske kan förklaras såsom en kompromissform, ej visar inverkan af fht. tenuisförskjutningen, måste diftongeringen af *ê* ligga efter densamma afslutande. — Utom den nu omnämnda kronologiska synpunkten vet förf. att fasthålla en annan, som för lånordens riktiga bedömande är af stor vikt, nämligen deras genomgång genom det romanska ljudstadiet. För anmeldaren, som ej är romanist, är det omöjligt att i enskildheter bedöma de omtalade romanska förhållandena. Dock de omsorgsfulla utredningar, som lemnas, och den hofsamhet, hvarmed slutsatser dragas, äfvensom den vidsträcktä känedom af de romanska munarterna, hvilken förf. såsom medarbetare i Kluges *Etym. Wb. der deutschen Sprache* visat, borga för, att förf. gjort denna hufvudsynpunkt vid behandlingen af sitt ämne full rättvisa. Arbetet slutar med en sammanställning af de för kulturhistorien viktiga lat-rom. lånorden efter de kulturområden, hvartill de höra. — Det knappa utrymme, som här står till buds, förbjuder naturligtvis att närmare gå in på enskildheterna i arbetet. Med det anförda har jag velat visa den sunda metod, förf. använt vid behandlingen, och dymedelst, att arbetet är förtjänt af närmare bekantskap.

Erik Brate.

Skattegraveren. Et tidsskrift, udg. af "Dansk samfund til indsamling af folkeminder" ved Evald Tang Kristensen. 1884, n:r 1—4. Tr. i Kolding hos J. P. Löye. Ett n:r hvar fjortonde dag på 16 s. (= 1 ark) 8:o.

För insamling och offentliggörande af dansk folk-literatur ha isynnerhet Svend Grundtvig och E. T. Kristensen varit verksamma. Grundtvig bortryktes i föl från en duktiga och betydelsefull lifsgärning. Kristensen (f. 1843, folkskollärare, sedan 1876 i Fårup nära Viborg) har under åren 1871—1883 hunnit samla och utgifva sex stora band folkvisor, äfventyr, sägner och öfvertro från Jylland — en exempellöst rik skörd. Det var K. som gaf uppslaget till stiftande af det sällskap, hvars organ »Skattegraveren» är. Redan för några år sedan grundlades visserligen »Universitetsjubileæets danske samfund», inom området för hvars verksamhet äfven faller uppteckning af folkliteratur; men dels var detta samfunds program altför vidlyftigt, dels var årsafgiften altför hög (10 kr.). Det upprop, som den 5 okt. 1883 utfärdades af ett antal, mest i Jylland bosatta, personer till bildning af »Dansk samfund til indsamling af folke-

minder», finnes aftrykt i Nord. Revy n:r 7. Uppropet mottogs med bifall, och som medlemmar af samfundet funnos redan vid dess bildning antecknade 784 personer, hvilket antal sedan vuxit till 855. Som tidskriften utvisar, har samfundet bland den egentliga allmogen vunnit en stor mängd flitiga medarbetare. Detta vackra utslag visar tillräckligt samfundets tidsenlighet, och visar också, huru utbredd i Danmark intresset är för folkets andliga minnen. Samfundets ordförande är nu pastor H. F. Feilberg (Darum ov. Bramminge), känd genom sina intressanta skildringar *Fra Heden* (Haderslev 1863) och *Fra Vester-Jylland* (i tidskr. »Fra alle lande» 1882) och sedan flere år sysselsatt med samlingar för en stor jutsk ordbok, som efter den i Tidskr. f. filol. offentliggjorda planen kommer att bli ett synnerligen förtjänstfullt arbete. Samfundets kassör är folkhögskolläraren Chr. Båge (Testrup ov. Århus), hos hvilken anmälan om inträde i sällskapet lämpligast göres, i det man samtidigt insänder årsafgiften, 3 kr.

De hittills utgifna numren af samfundets tidskrift utmärka sig genom ett rikt och omväxlande innehåll. »Det sproglige er foreløbig stillet noget i baggrunden», säger utgifvaren. Att detta skulle vara riktigt, åtminstone så vida det språkliga först då skall få komma fram, när öfriga minnen minskas, har anm. svårt att medgifva. Han tror snarare, att folkspråket försvinner *minst* lika fort som visan, sagan och äfventyret. Kanske är det t. v. praktiskt. Emellertid synes ej håller från detta håll något vidare vara att vänta för flyttande af den lucka i kunskapen om Danmarks folkmål, som vi i Sverge finna så beklaglig: den nästan fullständiga bristen på upplysningar om de danska öarnas mål (östdanskan). De allra flesta af tidskriftens bidrag gifvas på danskt riksspråk. Antalet af dessa bidrag stiger i de fyra utkomna numren till 229. Omkring fjärdedelen är sägner af hvarjehanda slag jämte några legender och några skämthistorier, till omfånget upptagande åtminstone halfva utrymmet. Detta område är således fruktbarast, hvilket ju ligger i sakens natur. Hvarje tidskriftnummer inledes med en folkvisa. Det öfriga innehållet utgöres hittills af ordspråk och talesätt (omkr. 100), gåtor (20 st.), några böner och formler mot sjukdom, vidskepelse och »gamle skikke», ett par »remser», några barnrim och lekar; slutligen några väderleksmärken, »sagn om naturlyd og mennesketale», samt några »stedremser» (t. ex. Darum *duer*, Jæste *fruer*; Twed *herrer*, Tång *snarrer* o. s. v.), till hvilka vi äfven i Sverge ha motsvarigheter, ehuru de hittills blifvit hos oss föga uppmärksammade. Några egentliga folksagor har tidskriften ännu ej meddelat. Naturligtvis kunna vi icke här inlåta oss på enskildheterna. Det faller af sig själf, att Jylland har mycket gemensamt med Sverge och att tidskriften för jämförande studier äfven för oss äger sitt värde. Här förekomma t. ex. Hobergsgubben, ehuru begripligtvis ej under detta namn, Ljungby horn, välkända föreställningar om maran, bortbytingar, jättekast mot kyrkor, stormgörning o. s. v., o. s. v. Samfundet och tidskriften förtjäna vara bästa välönskningar och skola säkert göra mycket gagn.

LL.

Njala, udg. efter gamle håndskrifter af det kongelige nordiske Oldskrift-selskab. Andet bind, andet hefte;

ss. 337—645. Pr. 3 kr. (Innehåll: *Konr. Gislason*, Saganavnet Njála; *Konr. Gislason*, Bemærkninger til kvadene i Njála; Tillæg og rettelser.)

Universitets-jubilæets danske samfunds publikationer för andra halfåret 1883 hafva utkommit och omfatta:

O. Nielsen, Olddanske personnavne. XVI + 118 ss. (Inledningen innehåller en del grammatiska anmärkningar; det öfriga utgöres af ordlista.) Pr. 2,50.

O. Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog; 6. hefte. Pr. 3,50.

Blandinger, utg. ved samfundets sekretær; 3. hefte, X + 62 ss. (Innehåll: *O. Nielsen*, Bidrag til fortolkning af danske stednavne; *G. Stephens*, Scholia to prof. Joh. Steenstrup's »Danelag»; *H. F. Rørdam*, Om danske slægtnavne.) Pr. 1,50.

Matematiska vetenskaper.

Mathesis, Recueil mathématique à l'usage des Écoles Spéciales et des Établissements d'instruction moyenne, publié par *P. Mansion* et *J. Neuberg*, avec la collaboration de plusieurs professeurs belges et étrangers. Gand: Ad. Hoste, rue des champs, 49; Paris: Gauthier-Villars, quai des augustins, 55. Hvarje del i stor oktav om 280 sidor; pris 7,50 frcs.

Denna matematiska tidskrift af *Mansion* och *Neuberg* utkommer nu redan på fjärde året. Mot midten af hvarje månad utgifves ett häfte om ett eller halftannat ark. Prenumerationspriset är i Belgien detsamma som priset för afslutad del, för andra länder 9 francs om året. Tidskriften synes oss väl värd detta pris. Innehållet består i allmänhet af korta uppsatser, uppgifter till lösning, samt insända lösningar som befunnits riktiga. Innehållet lemnar dessutom ett godt tillfälle att bilda sig ett omdöme om fordringarna i Belgiens special-skolor, alldenstund en stor mängd af de intagna uppgifterna äro examensfrågor. De kapitel af matematiken, som behandlats äro: aritmetik, geometri, algebra, trigonometri, analytisk geometri, kurvor och ytor af andra och högre grader; serier, differential- och integralkalkyl samt probabilitetskalkyl. Dessutom anmälningar och recensioner af insända skrifter, till största delen af den ene bland redaktörerna, *M. Mansion*. Mot valet af uppsatser, uppgifter och lösningar hafva vi i allmänhet intet att anmärka; tvärtom, allt synes mycket förtjänstfullt. Blott om uppgifterna i probabilitetskalkylen kan man med skäl säga, att de äro alt för mycket konstruerade för att kunna anses hafva någon motsvarighet i verkligheten. De äro i regeln alla af tidskriftens italienske medarbetare *M. E. Cesáro* »élève ingénieur» i Rom, som i sådana probabilitetsexempels uppställande synes söka en distraktion från sina praktiska bestyr. Nekas kan dock ej, att han i uppställningen af sådana hunnit en virtuosmässig färdighet, sådan som man vanligen endast finner hos engelska exempelmakare. Denna hans färdighet är dock af stort värde, när han riktar den på andra områden af matematiken, såsom synes af

hans öfriga talrika i tidskriften intagna uppgifter. Utom af denne *M. Cesáro* har tidskriften att uppvisa bidrag af många andra, däribland ock personer med stora namn inom matematiken, t. ex. *Boncompagni*, *Plateau*, *Catalan*, *Chasles*, *Darboux*, *Zeuthen* och *Hermite*.

Som afsikten med tidskriften, utom anmälning och recension af nya arbeten (ett eller två exemplar däraf böra då sändas till *M. Mansion*), hufvudsakligen är att lemna riklig tillgång till omväxlande exempel, så redogöres ock för examensfrågorna vid *École polytechnique*, *École spéciale militaire de Saint-Cyr* och *École normale* i Paris.

Vilkoret för att få uppsatser intagna i *Mathesis* är, att de 1:o franco skola tillsändas endera af hufvudredaktörerna, 2:o att de skola vara korta, hvilket betingas af tidskriftens begränsade utrymme, samt »läsligt skrifna, om möjligt på ena sidan af ett ark», hvari man sålunda har ett ungefärligt mått på det utrymme, man kan hoppas få disponera.

Med fästadt afseende på innehållets rikedom och omväxling samt den omsorg, som redaktörerna egna sitt företag, synes oss priset 9 frcs om året ganska billigt, och tillönska vi dem fortsatt framgång i sitt företag.

Axel Söderblom.

Lilliehöök, C. B. Magnetiska observationer, gjorda i Stockholm och Haparanda år 1845 och i Carlskrona år 1846. — Öfversigt af *K. Vetensk.-Akad:s* Förhandlingar 1883. № 4.

De jordmagnetiska observationer, för hvilka redogöres i denna uppsats, äro ej talrika och, såsom synes, utförda blott på tre ställen i vårt land. Icke dess mindre hafva de sitt intresse däri, att de härröra från en tid, då dylika bestämningar endast sparsamt förekommo hos oss. Då de därjämte äro gjorda med en noggrannhet, som ej alltid iakttagits vid sådana observationer af vida färskare datum, böra de komma väl till gagn vid bestämmandet af de sekulära variationerna i den jordmagnetiska kraften.

Thalén, Rob. Jordmagnetiska bestämningar i Sverige, under åren 1872—1882. *K. Vetensk.-Akad:s* Handlingar. Bd. 20. № 3.

Professor Thalén har, såsom bekant, under en följd af år sysselsatt sig med undersökningar angående jordmagnetismens fördelning inom Sverige. De resultat, hvar till han kommit i fråga om den horisontella kraftkomponentens styrka — utförda inklinationsbestämningar komma framdeles att publiceras — återfinnas i tvänne afhandlingar, den ena införd i *Vetenskaps-akademiens* handlingar, Bandet 10, den andra den nu föreliggande.

De observationer, för hvilka redogörelse lemnas i den senare, förskrifva sig från ett högst betydligt antal, bortåt 70, olika orter, nästan alla belägna i Sverges mellersta landskap, och på många ställen hafva mätningar utförts på flera i närheten af hvarandra belägna punkter, hvilket vanligen är nödvändigt för att utröna, huruvida lokal perturbation förefinnes eller icke. Särskildt i Upsala magnethus äro en mängd observationer gjorda, hvilka lemna en säker kontroll å de därstädes uppställda variationsinstrumenten. Nästan alla observationerna äro också korrige-

rade för daglig variation med användning af variationsobservationer. Att för öfrigt all önskvärd omsorg vid mätningarna iakttagits, behöfver knappast nämnas. Det är sålunda ett både rikhaltigt och värdefullt material, som här föreligger.

Med begagnande af sina observationer från alla åren, äfvensom af andra tillgängliga mätningar, har författaren nu, som den afhandlingen åtföljande kartan utvisar, kunnat dels fullständigt upprita, dels antyda de isodynamiska liniernas läge i större delen af mellersta Sverige.

Oaktadt de använda observationernas antal varit så betydligt, anser dock författaren ytterligare mätningar vara erforderliga för vinnandet af fullständig kännedom af magnetismens intensitet inom denna del af landet. Den oregelbundna gång, som nästan alla de isodynamiska kurvorna på kartan förete, är också ett talande bevis på de, för öfrigt redan förut kända svårigheter, hvarmed upprättandet af magnetiska kartor för vårt land är förenadt. I följd af de hos oss så talrikt förekommande lagren af järnmalm och järnförande bärgarter, måste nämligen undersökningarna gå vida mera i detalj och blifva därför besvärligare, än i de flesta andra länder. Genom prof. Thaléns arbete är dock ett betydande framsteg gjorda för ernående af fullständig kännedom om vårt land i detta hänseende. Särskildt bör den lemnade kartan vid kommande observationer blifva till god ledning.

G. L.

Tidsskrift för Physik og Chemi udg. af August Thomsen. 2 R. V. 1. K. Prytz, Fra den elektriske Udstilling i Wien (fortsat). — m. m.

Tidsskrift för Matematik, udg. af J. P. Gram og H. G. Zeuthen. 5 R. I. 6. C. V. L. Charlier, Från fysisk-matematiske foreningen i Upsala, II. T. N. Thiele, Mærkelige Interpolationsresultater. John Sebelien, En grafisk Fremstilling af Forsøgsrækker. — m. m.

Pedagogik.

Knudsen, K. Latinskole uten latin. Kristiania 1884, Cammermeyer. VIII + 248 ss. Pris 2 kr.

Hr K. var för några tiotal år sedan med om att bjuda »latinerna» fred eller åtminstone vapenhvila. Villkoren voro: latinet får stanna kvar i skolan, men grekiskan skall ut. Men hrr latinare antogo icke de villkoren, och nu är nådens tid slut, nu skall äfven latinet försvinna. Men med de rena realisterna vill hr K. icke gå, han vill ha »latinskole uten latin», d. v. s. en öfvervägande humanistisk skola, där de klassiska språkens plats intages af »oldnorsk» och en mycket utvidgad läsning af historien. Äfven de antika bildningselementen skall en sådan skola ta vara på: latinet och grekiskan få visserligen ge sig af, men de latinska och grekiska författarne bli kvar, nämligen i öfversättning. Och att det icke är småmulor i öfversättningsväg som den nya latinskolans lärjungar få till lifs, det kan man se af följande utdrag ur en skolplan som hr K. i det stora hela gillar (Bil. 1). I hans 3:dje klass (lärjungar af omkring 15 år) skall undervisningen i historia gå till på följande

vis: »I denne Klasse gjennemlæses Middelalderens Historie. Som understøttende Forfatterlæsning i norsk Oversættelse tænkes her for den ældre Tids Vedkommende Tacitus' Germania og for den senere Tids Dantes Guddomelige Komedie* og om muligt et passende Udvalg af Scholastikerne og Ridderromanerne.* Stackars pojkar!

För sin åsikt att de klassiska språken böra utstötas ur skolan, ger förf. blott ett skäl. Romare och greker kunna öfversättas, hvarför då öda tid och kraft på att lära deras språk? Nu ha visserligen humanisterna alltjämt påstått, att de icke kunna öfversättas, näml. öfversättas något så när troget. De ha framhållit de antika skriftverkens egendomliga form, och med alla kännares bifall ha de tillagt, att denna form i den antika literaturen, och i den antika civilisationen öfverhufvud, betydde så mycket, att innehållet den förutan blir ganska ofullständigt uppfattadt. Hr K. företar sig nu att ge ett bevis för att de klassiska författarne ändå kunna öfversättas. Beviset är en jämförelse mellan dessa författare och bibeln. Har man icke många gånger sagt att bibeln icke kunde öfversättas, utan att mista sin »fynd» och kraft? Och är den icke öfversatt, frågar hr K., och duger den inte i öfversättning? Hr K. håller mycket på detta sitt »bevis». Dessvärre kunna hans motståndare utan vidare fasthålla sin mening: de ha icke nekat att grekiska kan öfversättas, deras påstående är att de klassiska, de egentligen antika skriftvärken icke tillräckligt troget kunna återges. Och till den klassen hör icke bibeln. För öfrigt är ju frågan en erfarenhetsfråga. De öfversättningar vi nu ha, äro på sin höjd drägliga. Ge oss goda öfversättningar, och icke ens latinarne skola vara så förstockade att vidhålla sin åsikt. När vi få se de »mästervärker» hr K. själf fordrar af framtiden, skola vi med nöje erkänna att Äschylus och Pindarus kunna tolkas lika bra som Matteus och Markus. Tills detta är gjordt kunna vi ju få uppskjuta vårt ömdöme?

Några andra skäl för sin mening om de klassiska språken framlägger förf. icke. Ej håller bryr han sig om att undersöka hvad latinarne för öfrigt kunna ha att säga till sitt försvar. Att han icke fäster sig vid latinets underbara förmåga att ge s. k. formel bildning, själs-gymnastik etc. etc., är mycket förlåtligt, ty detta den humanistiska apologetikens mysterium kan man på sin höjd tro på, men icke resonnera om. Men det fins andra fullt begripliga och verkligt viktiga skäl för latinet, som af förf. utan vidare förbigås. Så t. ex. latinets — icke grekiskans — oumbärlighet för alla vetenskapliga arbetare, som väl icke behöfva känna romersk litteratur, men svärigen kunna vara utan en smula latin. Lika ofullständig är utredningen af förf:s egen positiva åsikt, eller rättare det fins ingen sådan utredning: hvarför det skall vara så nyttigt och nödigt att läsa en hel hop oldnorsk i skolan, får man icke veta. Allt hvad hr K. har att säga, är det, att de grekiska och latinska författarne kunna och böra läsas i öfversättning — och det är sagdt mycket bättre af andra — samt det orimliga »beviset» genom jämförelsen med bibelöfversättningarna, hvilket bevis, så vidt jag vet, är nytt, och i så

* Kursiveradt af ref.

fall det enda nya i hela boken. Men det är sant, det fins verkligen något mera nytt, och det är »den Knudsenske methode», som förf. själf, visserligen med citations-tecken, kallar den. Därmed förhåller det sig så här. Man undrar kanske på att en bok på öfver 200 sidd. icke innehåller mer än det ofvan framställda. Men det kommer sig af hr K:s stora blygsamhet. Han har nämligen för sin räkning behållit endast 30 sidor, och det är deras innehåll som nyss refererades. Det öfriga utrymmet användes på att »före frem vitner», hvilket vill säga att hr K. samlat och aftryckt en hop från alla möjliga och omöjliga håll hämtade uttalanden mot latinet och grekiskan eller mot endera eller bara mot en åsikt om de klassiska språken (Madvig). Detta slags vitnesförhör lär vara en egendomlighet för hr K., det är den »Knudsenske methode». Förf. har redan förr nytjat samma »metod», men hans vedersakare ha icke velat ge sig ändå. Skulle de icke håller den här gången ta räsön, torde det kanske ursäktas dem. Ty dels äro dessa uttalanden så ytterligt olika till sin riktning, att de ingalunda afge något samstämmigt vitnesbörd för hr K:s meningar. Dels kan det icke nekas att sällskapet är något blandadt: där figurera bredvid hvarandra »Romsdals Budstikke» och Ed. v. Hartmann, »Mag. Hedlunds Blad» och Madvig o. s. v. I allmänhet brukar man icke hålla auktoritetsbevis för synnerligen slående. Men få vi tro hr K., så är det hans citatmetod som väkt mesta förskräckelsen i det latinska lägret. Därför hotar han också med mer af samma slag. Ty, tillfogar han energiskt: »du lyt taala det, Blessomen, sa' jutulen til Johannes Bles-som».

Hr K. är som bekant ifrig vän af ren norska och han använder äfven här åtskilliga ord som vanligt folk icke känner igen. Därför böra alla de som icke förstå norska — t. ex. normännen — vara honom tack samma för att han gjort sin bok begriplig äfven för dem, genom att bredvid de norska orden inom parentes sätta motsvarande ord från det språk som f. n. talas i Norge.

Boken har två bilagor, den ena en skolplan, som tyvärr icke är fullständig och icke håller till alla delar uttrycker hr K:s nuvarande mening; den andra en betraktelse öfver Videnskabsselskabet i Kristiania, som icke velat invälja hr K., samt öfver prof. Monrad, som kraftigt bidragit till denna sällskapets förvillelse, ehuru han lär vara gammal god vän och t. o. m. »bror» med förf. o. s. v. o. s. v., som icke egentligen synes angå allmänheten.

J. af S.

Tidskrift utgifven af Pedagogiska Föreningen i Finland. XX. 6. ss., Om anordningen af läran om infinitiven i latinska elementarboken. Elis Lagerblad, Reseberättelse. — Referater. — Litteratur — m. m.

Pedagogisk tidskrift utg. af H. F. Hult. XX. 2. Herbert Spencer, Uppfostran i intellektuellt, moraliskt och fysiskt afseende, anm. af Carl Sprinchorn. Sigfrid Almqvist, Tankar med anledning af ämnena för uppsats på modersmålet vid afgangsexamen våren 1883. (—e—), Stockholms läraresällskap. (—g), Karlstads stifts pedagogiska förening. — m. m.

Bibliografi.

Halvorsen. J. B., Norsk Forfatter-Lexikon 1814—1880. Paa grundlag af J. E. Krafts og Chr. Langes "Norsk Forfatter-Lexikon 1814—1856" samlet, redigeret og udgivet. Kristiania 1881, 82. Den Norske Forlagsforening. H. 1—5 à 1 Kr.

För tiden före 1814 ha Danmark och Norge ett gemensamt författarlexikon i Nyerup och Krafts »Almindeligt Literaturlexikon for Danmark, Norge og Island», Købhvn 1820. Särskildt har i Danmark utgifvits af Erslev »Almindeligt Forfatter-Lexikon for Danmark» med supplement, omfattande åren 1814—1853, i sex volymer. Ungefär samtidigt med det danska påbörjades ett liknande för Norge af sorenskriver J. E. Kraft, hvilket sedermera fortsattes och utgafs af riksarkivar. Chr. Lange, Kra 1863. På grundvalen af detta verkligen goda arbete, som sedan några år varit utgången ur bokhandeln, har amanuensen vid universitetsbiblioteket i Kristiania, Herr J. B. Halvorsen, bygt vidare. I sin nya gestalt sträcker sig arbetet till och med 1880.

Fem häften, sid. 1—320, äro tillsammans hittills komna af Hr Halvorsens författarlexikon, omfattande Abel—Bjørnson. Enligt anmälan kommer det i sin helhet att utgöra omkring 120 ark, fördelade i häften à 4 ark, således inalles omkring 30 häften. Arbetet är på samma gång en bibliografi och ett biografiskt lexikon. Biografierna inskränka sig helt naturligt till att meddela faktiska uppgifter och äro därför tämligen jämt behandlade. Bland dem, som vederfarits en utförligare behandling, märkas: I. Aasen, N. H. Abel 4 sid., L. M. B. Aubert 6 sid., P. C. Ashbjørnsen 17 sid. samt Bjørnstjerne Bjørnson, på hvilken senares lott kommer ej mindre än 32 sid. I den nämnda anmälan heter det: »ordnet alfabetsisk efter Personnavne skal »Norsk Forfatter-Lexikon» give biografiske Oplysninger om enhver norsk Mand og Kvinde, der i Tidsrummet fra 1814 til nu, saavidt det er kommet til Udgiverens Kundskab, har optraadt som Forfatter, Oversætter eller Udgiver af selvstændige Skrifter eller som gjennem betydeligere Arbeider har deltaget i den offentlige Diskussion i den periodiske Presse. Til de biografiske Efterretninger, der ligesaalidt som den bibliografiske Afdeling befatter sig med Kritik eller Karakteristik, føjes Henvisninger til Kilder, hvor udførligere Oplysninger om vedkommendes Slægt eller Liv og Virksomhed er at finde. Efter en lignende Plan gives saavidt mulig fuldstændige Anførsler angaaende hver enkelt Forfatteres eller Forfatterindes Skrifter, med Oplysninger om Tiden for deres Udgivelse eller Offentliggjørelser, om Oversættelser deraf, om de Skrifter og Polemiker, de har foranlediget i Samtiden, og Henvisninger til de Kilder, hvor disse er at finde» o. s. v. Detta program fullföljer förf. mycket sorgfälligt. Arbetet kan därför med skäl göra anspråk på att betraktas såsom en »Kildeskrift», i alla händelser såsom en oumbärlig handbok i Norges litteratur- och personhistoria. Det är att hoppas, att det statsanslag, som kommit arbetet till del och utan hvilket det med all sannolikhet ej kan föras vidare, ej måtte i någon mån förminska. Lif-

ligt anbefallande arbetet, lemna anmäl. det nu, i hopp att efter dess fullbordande få återkomma till detsamma.

Gust. Stjernström.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Större Konsistoriet.

Den 9 februari. Till ledamöter i den komité, som har att behandla ärendet om understöd från k. Oscar II:s jubelfestdonation, utsågos professorerna Cornelius, Landtmanson, Hedenius, Sahlin och Thalén.

Kons. beslöt hos universitetets kansler tillstyrka, att för meteorologiska institutionens behof måtte få å astronomiska observatoriets tomt uppföras en byggnad af sten i hufvudsaklig öfverensstämmelse med däröfver upprättad ritning, samt att såsom bidrag för byggnadsarbetet och dels 1,000 kr. för införande af gas- och vattenledningar, och att från reservfonden finge lemnas nödiga förskott å donerade medlen.

Till ledamöter i den komité, som skall afgifva yttrande och förslag i fråga om erhållande af nya docentstipendier, valdes på förslag af fakulteterna och sektionerna proff. v. Schéele, V. Nordling, Holmgren, Haggström och Fries.

Kons. medgaf, att äfven för åren 1884 och 1885 må af Stecksén-Norbergiska universitetsfonden utgå 750 kr. årligen till befordrande af akad. läsesällskapets ändamål.

På framställning af rektor beslöt kons., att till grosshandlaren D. Carnegie och konsuln J. J. Ekman skulle, såsom ett ringa bevis på universitetets tacksamhet för deras frikostiga stipendiedonationer vid Gustaf Adolfs-festen 1882, öfverlemnas exemplar i silver af den medalj, som slagits till minne af universitetets jubelfest år 1877.

Den 1 mars. Enligt bref hade kanslern utnämnt förste amanuensen L. Bygdén till v. bibliotekarie och Lidénske amanuensen greve E. Lewenhaupt till andre amanuensen vid universitetsbiblioteket, hvarjämte kanslern tillåtit universitetet att på arrende från den 14 ds till 1896 öfvertaga 7 tunn. 8,8 kappl. af Upsala slotts humlegård, afsedd till lekplan.

Sedan docenten A. Noreen blifvit utnämnd till innehafvare af ett rörligt docentstipendium med rätt att åtnjuta detsamma från och med den 1 sisl. juni, beslöt kons., att docenten Noreen skall för höstterminen 1883 återbära det af honom innehafda Filénska legatet.

Till för ändamålet nedsatt komité remitterades frågan om tillsättning af berörda Filénska legat.

Första och tredje amanuens tjänsterna vid biblioteket skulle kungöras lediga till ansökan.

Som den tid af 3 år, hvarunder docenten E. O. Burman ägde uppbära ett rörligt docentstipendium, tilländagått med förlijdet år, hade efter remiss fakulteterna och sektionerna inkommit med yttranden och förslag angående stipendiets återbesättande, i hvilket hänseende teol., jur. och med. fakulteterna anmält, att de icke hade någon att föreslå till stipendiat, hvaremot humanistiska sektionen hemställt, att doc. Burman på grund af sin fortsatta för-tjänstfulla verksamhet såsom akademisk lärare måtte för ytterligare 3 år åtnjuta stipendiet, och matem.-naturvetenskapliga sektionen till innehafvare af detsamma förordnat docenten O. Widman, som i afseende på naturvetenskapliga meriter och lärareverksamhet vore bland sektionens docenter närmast förtjänt att komma i åtnjutande af stipendiet. Sedan komitén för afgifvande af utlåtanden i fråga om tillsättning af docentstipendier och Filénska legat afgifvit yttrande, och efter det rektor meddelat, att doc. Burman för införande i universitetets årsskrift aflemnat ett af honom författadt arbete om "Kants kunskapslära", hvilket arbete bure vitne om synnerliga vetenskapliga studier och insikter, en-

hälligt tillstyrkt, att ifrågavarande rörliga docentstipendium måtte för ytterligare 3 år tilldelas doc. Burman, beslöt kons. hos kanslern hemställa, att docenten Burman måtte för nämnda tid erhålla prolongation å innehafvandet af stipendiet.

På förslag af humanistiska sektionen utsåg kons. prof. C. T. Odhner och riksarkivarien C. G. Malmström att jämte prof. S. F. Hammarstrand afgifva i statuternas § 76 föreskrifvet förberedande utlåtande om sökandena till e. o. professuren i historia.

Med instämmande i hvad inspektorn för Dieksonska stipendiet, prof. Rabenius, hemställt, beslöt kons. afslå docenten H. von Feilitzens ansökan att få åtnjuta stipendiet äfven under innevarande vårtermin, ehuru han vistas utrikes dels af hälsoskäl och dels för studier.

En af docenten K. B. J. Forssell såsom innehafvare af Sederholms mindre resestipendium afgifven berättelse öfver af honom företagen resa i Lappland och Norge skulle bland konsistoriets ledamöter cirkulera.

Ett af en tillsatt komité afgifvet förslag till nytt reglemente för biblioteket remitterades till bibliotekarien Annerstedt med anmodan att i samråd med v. bibliotekarien Bygdén däröfver afgifva yttrande.

Den 5 mars. Med bifall till prof. Thaléns förslag beslöt kons. att låta sig representeras vid universitetets i Edinburgh jubelfest och utsåg till representant professor P. T. Cleve.

Juridiska fakulteten.

Den 18 februari. Genom remiss af den 3 januari 1884 hade det St. akademiska konsistoriet infortrat fakultetens yttrande, huruvida fakulteten ville förena sig i ett af filosofiska fakultetens humanistiska sektion framställt förslag, enligt hvilket genom tillskott af universitetets för sådant ändamål disponibla tillgångar vikariatsarvodena skulle tills vidare så höjas, att vikarie för ordinarie professor, som förordnats att sköta såväl föreläsningar som examina, skulle för höstterminen erhålla 700 kronor och för vårterminen 800 kronor, och, då förordnandet endast skulle gälla föreläsningarna, för hösttermin 550 kronor och för vårtermin 650 kronor, samt att vikarie för e. o. professor skulle, då med förordnandet vore förenad examensskyldighet, erhålla 600 kronor för hösttermin och 700 kronor för vårtermin, och då examensskyldighet ej inginge i förordnandet, 450 kronor för hösttermin och 550 kronor för vårtermin.

Detta ärende tog nu fakulteten i öfvervägande, och emedan enligt fakultetens åsigt det icke borde ifrågasättas att genom tillskott af universitetsmedel förhöja vikariatsarvoden, som genom de i fastställd stat bestämda tjänstgöringspenningar anvisats, äfven om dessa måste anses vara altför låga, annat än för det fall, att på grund af tjänstgöringspenningarnas otillräcklighet nödigt biträde för undervisningens upprätthållande icke skulle kunna erhållas utan arvodets höjande genom särskildt tillskott, som också redan nu enligt Kongl. brefvet den 30 november 1876 kunde i särskilda fall ifrågakomma, och då båda de inom fakulteten anställda docenter åtnjote fasta docentstipendier och sålunda vore skyldige att bestrida vikariatstjänstgöring utan annan godtgörelse än den, som tillkomme vikarie enligt samma Kongl. bref, fann fakulteten sig för närvarande sakna anledning att förena sig uti humanistiska sektionens hemställan.

Fakulteten ansåg sig hafva så mycket mindre skäl att förena sig uti det ifrågavarande förslaget, som enligt fakultetens mening däremot i åtskilliga punkter särskilda betänkligheter kunde framställas. Fakulteten ville sålunda särskildt anmärka, att det syntes olämpligt att, såsom förslaget afsåge, anvisa höjda vikariatsarvoden åt hvarje vikarie oberoende af, huruvida denne vore e. o. professor eller annan med fast aflöning försedd tjänsteman vid universitetet, docent med docentstipendium eller annan docent, att då man ansett sig böra frångå grundsatsen, att vikarie borde helt och hållet aflönas med tjänstgöringspenningar, som den tjänstledige måste afstå, intet skäl syntes förefinnas att bestämma högre arvode för vikariat för ordinarie professor än för vikariat för e. o. professor, om nämligen bådas förordnanden vore lika omfattande, att förslaget utan skäl anvisade större belopp åt vikarie för hvarje månad under hösttermin än under vårtermin, samt att den föreslagna bestämmelse, enligt hvilken vikarie, som upprätthölle ledig ord. professur, icke i något fall skulle erhålla något tillskott till de med denna professur förenade tjänstgöringspenningar, syntes kunna i särskilda fall medföra obillighet vid tillämpningen,

Filosofiska fakultetens

Humanistiska Sektion.

10 Mars beslöt sektionen anmäla doc. A. Noreen till erhållande af kon. Oscar II:s jubelfestpris på grund af hans arbete Fårömålets ljudlära.

— Sektionen tillstyrkte fil. lic. N. F. Niléns ansökan att blifva anställd såsom docent i latinska språket vid härvarande universitet.

Matemat. Naturvet. Sektionen.

29 Febr. tillkännagafs, att kanslern d. 28 januari för en tid af 3 år utnämnt doc. C. Bovallius till innehafvare af ett rörligt docentstipendium,

och att kansl. d. 2 febr. beviljat e. o. prof. G. Dillner tjänstledighet under innevarande vårtermin samt förordnat docenten, lektorn M. Falk att uppehålla hans föreläsningsskyldighet under samma tid.

S. d. Uppsatte sektionen doc. O. Widman å förslag till ett ledigt rörligt docentstipendium.

6 Mars beslöt sektionen anmäla doc. A. N. Lundström till erhållande af kon. Oscar II:s jubelfestpris för hans arbete "Die Anpassungen der Pflanzen an den Regen und den Thau".

Landsmåtsföreningarna.

Lördagen den 23 februari hade landsmåtsföreningarna i Upsala sin sedvanliga årsfest på Gillets öfre våning. Denna, den fjärde af de fester, till hvilka en större allmänhet ägt tillträde, hade att glädja sig åt ett lika lifligt deltagande som de föregående och fylde synbarligen ej mindre än dessa sin uppgift att tjäna som äggelse för föreningarna själfva och till att utbreda kännedom om och intresse för folkets andliga minnen utom föreningarna. Efterfrågan efter biljetter var till och med större än vanligt, så att nära 300 dylika, som såldes i Akademiska bokhandeln, inom mindre än en timme voro utsålda. Den egentliga festen, som varade kl. 7¹/₄—10 e. m., räknade 530 åskådare och åhörare. Som gäster voro inbjudna universitetets kansler, frih. L. de Geer, prokanslern, ärkebiskop Sundberg, rektor prof. Sahlin, landshöfdingen greve Hamilton, professorerna Holmgren, Nyblom och Richert, docenterna Tamm och Noreen, vidare bibliotekarien d:r R. Bergström och amanuensen d:r O. Montelius från Stockholm, kamarherre Djurklou från Örebro, med fruor, samt medlemmar af riksdagen. Af de inbjudna voro dock några af olika anledningar hindrade att komma. Bland de närvarande var det för föreningarna en särskild glädje att se kanslern.

Festen inleddes som vanligt med ett populärt vetenskapligt föredrag, denna gång af docenten Schück *Om den vandrande juden*. Föreläsaren visade på ett öfvertygande sätt, att denna i folkböcker vidt spridda legend ytterst leder sitt ursprung från Kristi ord Matth. 16: 28 o. Joh. 21: 20, tillämpade på Johannes och sedan i medeltidstraditionen sammanställda med berättelsen om en jude, som misshandlat eller förolämpat Kristus. Festens program upptog i det hela 11 nummer, efter det 6:te skilda af 20 minuters uppehåll. I hvardera afdelningen ingick ett dramatiskt stycke, i den första *Staffasjungning* ledd af hr Nyblin (Herodes) och återgifvande en vida spridd folksed, sådan den ännu finnes i Närke. Ansatser till folkdramatik finnas som bekant i åtskilliga lekar och folkbruk; men knappast torde det förut ha varit känt, att någonting i dramatiskt afseende så pass utfördt fans bland

folket som den nu uppvisade Staffansjungningen. I den samma uppträdde 11 personer, nämligen en stjärnförare, kung Herodes, kungens betjänt, två soldater, de tre vise män, Judas, samt värdfolket (man och hustru). I andra afdelningen framställdes ett *marknadsuppträde* på en gästgifvaregård i Halland, författadt af hr Bondeson och med mycken talang och naturtrohet återgifvet af honom samt hrr Rosén och Wadman. Till det bästa hörde utan tvifvel *dansnumren*, med elegans och säkerhet utförda af hrr Sundström och Elfström. *Two dalkarlar sampråk* om frieri och husbondväldet undgick förmodligen en eller annan i följd af målens svärbegriplighet. *Herr Peders sjöresa*, jämte en annan visa, föredragen af Rosén, gjorde god verkan. Hr Bondeson spelade fiol med känd färdighet, men uppträdde ej denna gång som berättare. Som sådan utmärkte sig däremot ej mindre än vid föregående tillfällen hrr Palmær och Thorsén, i synnerhet den förre. Andra afdelningen inleddes med ett mera jämt stycke om *Hur Bellman bledd hofnarr*.

Om programmet i dess helhet kan anmärkas, att det var jämförelsevis ensidigt. Sådant beror emellertid på den växlande tillgången och kan ej fullständigt förebyggas. För de flesta deltagarna voro numererade sittplatser beredde. De yttre sceniska anordningarna måste med nödvändighet blifva något primitiva. En enkel teaterfond på en upphöjd estrad måste föreställa både Närkesstugan, däri Staffansdrängarne uppträda, och gästgifvarestugan i Krogsred. Efter festens slut serverades sexa för de manliga gästerna och ett antal öfriga deltagare, hvarefter samkvämet ytterligare fortsattes med föredrag och visor, skålar och samspråk ett par timmar. Inkomsten, som ännu ej är noggrant känd till beloppet, disponeras af föreningarnas samfälda utskott.

Lund.

Examina.

Medicinsk kandidatexamen blef den 13 februari aflagd af Hj. Ringberg, kalm. och den 27 s. m. af W. Carlsson, sk.

Större Konsistoriet.

Prof. C. J. Ask är utsedd till representant vid sekularfesten vid universitetet i Edinburgh.

Kongl. Majt har den 18 februari bifallit konsistoriets hemställan att få för en köpeskilling af 10,500 kr. till Lunds domkyrka försälja det invid domkyrkan belägna och till musikkapell hittills använda hus för att med sagda köpeskilling bidraga till betäckande af kostnaderna för den nya byggnad, i hvilken gymnastik och musikkapellet nu är inhyst.

Till docent i medeltidens kyrkohistoria är den 18 febr. förordnad docenten i semitiska språk, lektorn, teol. kandidaten, fil. d:r A. M. Malmström.

På matematisk-naturvetenskapliga sektionens hemställan har kanslern medgifvit, att docenten P. Claeson må för en tid af ytterligare tre år innehafva det vid sektionen fästade docentstipendiet.

Genom kongl. bref har docenten P. Fahlbeck af 1884 års anslag till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande fått sig tilldelade 600 kronor såsom bidrag till bestridandet af kostnaderna för hans utgifna arbete: "La royauté et le droit royal francs" m. m. *Magnus Billing.*

Köbenhavn.

Konsistorium har som gave modtaget et exemplar i sølv af en medaille, der ved sammenskud af mænd og kvinder i næsten

alle europæiske stater er præget i Wien i anledning af Franz von Miklosichs 70:de fødselsdag.

Komiteen for den internationale lægevidenskabelige kongres, der vil blive holdt i Kjøbenhavn i dagene fra d. 10—16 aug. d. a., har andraget konsistorium om, at universitetets festsal og auditorier maa blive stilledes till kongressens raadighed til afholdelse af videnskabelige møder eller sammenkomster af en solen karakter. Konsistorium har hertil meddelt sit samtykke.

Examina.

Konsistorium har ved cirkulære til fakulteterne af 11 febr. udtalt, at det, efter hvad ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet ved en given lejlighed har resolveret, maa anses som en regel, der gjælder for alle fakulteter og anvendes paa alle examina, baade forberedende og embedsexamina, at det tilkommer det paagjældende fakultet, naar det finder, at omstændighederne tale derfor, at dispensere fra den i universitetets fundats af 7 maj 1788 I § 11 opstillede fordring om, at den, der vil indstille sig til nogen universitetsexamen, skal have hørt de befalede forelæsninger.

Den 23 febr. sluttedes en magisterkonferens i matematik, ved hvilken der tilkjendtes cand. phil. S. A. Christensen admissus.

Den juridiske examen for utstuderede er i januar og februar bestaaet af i alt 38 examinānder, af hvilke 17 erholdt „bekvem“, 21 „ujubekvem“, den farmaceutiske examen af 20, af hvilke 15 erholdt Laud, 5 Haud.

Akademiske grader.

Doktorgraden i filosofi er d. 5 febr. erhvervet af assistent ved den kgl. veterinær- og landbohøjskole Alfr. Lehmann. Afhandling: „Farvernes elementære æstetik, en objektiv psykologisk undersøgelse“. Opponent: prof. Höffding og doc. Kroman.

Doktorgraden i medicin erhvervedes d. 14 febr. af cand. med. & chir. H. P. Ørum. Afh.: „Kemiske studier over ovariecytevedskær med særligt hensyn til den diagnostiske punktur“. Opp.: prof. Panum og lektor Lange.

Doktorgraden i lovkyndighed er d. 28 febr. erhvervet af cand.-jur. Carl Torp. Afh.: „Besiddelsen og dens betydning i retlig henseende“. Opp.: proff. Matzen og Lassen.

Legater og stipendier.

Afdøde professor ved universitetet, dr. theol. C. Hermansen og hustru E. K. M. Hermansen, født Secher, havde ved testamente fastsat, at en kapital af 60,000 kr. skulde, efter at nogle i testamentet nævnte personer, hvem rentenydelsen for deres lifstid var tillagt, vare afgaaede ved døden, anvendes til at fundere et legat til enker efter universitetslærere og til theologiske studenter ved Kjøbenhavns universitet. Efter den af executores testamenti under 9 novbr. 1883 oprettede fundats, der d. 7 febr. ad mandatum er blevet forsynet med kgl. stadsfæstelse, skal $\frac{1}{3}$ af denne kapital (i 4 lige store portioner) anvendes til bedste for enker efter universitetslærere —; i normerede pladser eller ekstraordinære docenter —, $\frac{2}{3}$ (i 8 lige store portioner) till understøttelse for theologiske studenter.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Prisopgaver for 1884.

Den historisk-filosofiske Klasse.

Historisk Prisopgave. (Pris: Selskabets Guldmedaille.)

Skjøndt det er bekjendt, at efter de ødeleggende Krigsaar 1657—60 og Enevældens Indførelse her i Landet en ikke ringe Del af den gamle Adels Besiddelser paa forskellige Maader gik ud af dens Hænder, og Gaardene fik nye Ejere, er dette Forhold dog ingensinde gjort til Gjenstand for en indgaaende Undersøgelse. Det er utvivlsomt, at naar en saadan blev foretaget med Benyttelse ikke blot af de almindelig tilgængelige, trykte Kilder, men ogsaa af de hidtil enten ubenyttede eller utilstrækkelig benyttede haandskrevne Kilder (særlig Landstingenes Justits- og Panteprotokoller), vilde den kunne yde vigtige Bidrag til Oplysning om de indgribende Forandringer i mange Forhold, der indtraadte efter 1660. Hvor ønskeligt det end vilde være at se de omtalte Forandringer i Ejendomsforholdene oplyste for hele Landet, vil dog ogsaa en grundig Undersøgelse med Hensyn til en

enkelt større Del af dette kunne give vigtige Oplysninger, og idet det erkjendes, at der indenfor det Tidsmaal, som kan indrømmes til Besvarelsen af et Prisspørgsmaal, ikke kan stilles Fordring til en videre rækkende Undersøgelse, udsætter Videnskabernes Selskab følgende Prisopgave:

Hvilke Forandringer kunne paavises at være foregaaede i Tiden fra 1660 til 1700 i en enkelt større Del af Danmark med Hensyn til Besiddelsen af det tidligere fri Jordegods, og hvilke Resultater kunne deraf udledes med Hensyn til Opfattelsen af de i dette Tidsrum intraadte Forandringer i de sociale og økonomiske Tilstande?

For det Schouske Legat. (Pris: 400 Kr.)

Medens man i den græske Oldtids Fremstillinger af mytologiske Personer plejer at tænke sig i Tiet mindst for de fleste Guders Vedkommende en tilgrundliggende og for alle Fremstillinger fælles Typus, viser en nærmere Betragtning af Monumenterne ikke blot fra forskellige Steder, men ogsaa fra samme Sted saa store Forskjelle, at Enheden undertiden synes nær ved at forsvinde. En nøjagtig Undersøgelse af saadanne Billedrækker med deres indre Variationer, f. Ex. af Zevshovedet paa Mønterne fra Elis, og en Sammenligning af disse Variationer med den græske Billedkunsts almindelige Udvikling, synes fortrinlig egnet til at bringe Klarhed om, hvad der med Rette bør forstaaes ved mytologiske Typer, særlig Gudetyper, og til at regulere den nyere Videnskabs Opfattelse af dette Begreb.

I Erkjendelse heraf udsætter Selskabet en Sum af 400 Kr. som en Belønning for en fornemmelig paa Mønterne grundet Behandling af Spørgsmaalet om Gudetyper Realitet og Betydning hos Grækerne.

Den matematisk-naturvidenskabelige Klasse.

Mathematisk Prisopgave. (Pris: Selskabets Guldmedaille.)

I et system af lineære Ændringer i Planen, bestemte ved

$$\begin{aligned}\mu x_1 &= ax + by + cz \\ \mu y_1 &= a_1x + b_1y + c_1z \\ \mu z_1 &= a_2x + b_2y + c_2z,\end{aligned}$$

kanne vi tænke os udsondret saadanne, for hvilke Koefficienterne tilfredsstille visse betingelser. Vi ville da sige, at disse danne en Gruppe, dersom to af Ændringerne, udførte efter hinanden, kunne erstattes ved en tredje, og dersom man for enhver Ændring ogsaa finder den omvendte Ændring. Af bekjendte Grupper kunne vi nævne den fuldstændige, det vil sige Gruppen af alle lineære Ændringer, Gruppen af saadanne Ændringer, ved hvilke den uendelig fjerne Linie bliver liggende, af saadanne, der ikke forandre Afstanden mellem to hvilkensomhelst Punkter, af saadanne, der ikke forandre Vinkler eller Areal o. s. v. I Almindelighed maa alle de Ændringer, der ikke forandre en given Funktion, danne en Gruppe. Omvendt kan man søge saadanne Funktioner, som ikke ændres af en given Gruppe, og for saa vidt der er saadanne at en simpel Natur, maa Gruppen kunne danne Grundlaget for interessante geometriske Undersøgelser. Lignende Betragtninger kunne anstilles for Rummets Vedkommende.

Et saadant Undersøgelingsprincip er i Virkeligheden klart og bestemt fremsat endog i et videre Omfang end her, hvor vi kun have talt om lineære Ændringer (se F. Kleins Program ved Tiltrædelsen af det matematiske Professorat i Erlangen 1872), og det er lagt til Grund for vidtrækkende Undersøgelser. Disse have imidlertid for en stor Del algebraiske eller funktionsteoretiske Formaal, medens Principet har faaet færre rent geometriske Anvendelser. Selskabet udsætter derfor sin Guldmedaille for et Arbejde, der gaar ud paa at give den almindelige Theori for Grupper af lineære Ændringer i Planen og Rummet og for Dannelsen af hertil hørende Undergrupper, og som, paa Grundlag af udmærkede Undergrupper, opnaar at sætte bekjendte plan- eller rum-geometriske Forhold i en ny og frugtbar Belysning eller at vinde helt nye Resultater.

Kemisk Prisopgave. (Pris: Selskabets Guldmedaille.)

Chloroformets Dannelse ved Indvirkning af Chlorkalk paa Alkohol er en kemisk Proces, som udføres i stor Maalestok; ikke desto mindre er Processens Enkeltheder ikke nøje kjendte. Selskabet udsætter derfor sin Prisedaille for en paa selvstændige

Undersøgelser grundet fyldestgjørende Tydning af denne Proces i dens Enkeltheder.

For det Thottske Legat. (Pris: 400 Kr.)

Der ønskes en Undersøgelse af de danske arter af Rundorme-Familien Anguillulinea, som have Betydning for vort Landbrugs Kulturplanter (Hvede, Kløver, Roer o. s. v.) Undersøgelsen maa fornemmelig have deres Udviklings- og Livsforhold for Øje og tage særligt Hensyn til Jordbundens naturlige Beskaffenhed og Kulturtilstand. Oplysende Præparater af de forefundne Arter og af de angrebne Plantedele maa medfølge Besvarelsen i tilstrækkeligt Antal. Der indrømmes en Frist til 31te Oktober 1886.

For det Classenske Legat. (Tidligere udsat 1881; Pris: indtil 600 Kr.)

Om de fleste af de her i Landet almindelige Ukrudtplanters Livsforhold foreligger der allerede mange Oplysninger spredte rundt om i forskellige botaniske Skrifter; men der savnes endnu et samlet Arbejde, og det er endnu langt fra, at alt er kjendt saaledes, at deres Optraeden overfor og deres Kamp med vore sædvanlige i Marken dyrkede Planter derved til fulde kan forstaaes. Selskabet ønsker derfor at fremkalde Undersøgelser over de for det danske Agerbrug i dets nuværende Form vigtigste blomsterbærende Ukrudtplanters Livshistorie, navnlig med Hensyn til deres Formerings- og Udbredningsmaader, deres Overvintring, deres Frøes Evne til at bevare Spirekraften under forskellige Forhold (f. Ex. Temperatur, Fugtighed, Jordbund m. m.), hvilke Undersøgelser kunne tjene til Belysning af forskellige andre Spørgsmaal, f. Ex., hvorfor visse Ukrudtplanter ere fælles for flere Sædarter, andre derimod udelukkende holde sig til en enkelt Art, hvorfor de optraede med forskjellig Kraft i forskellige af Landets Egne, samt hvorledes de bedst kunne bekæmpes af Agerbrugeren. Endelig vilde det ogsaa være ønskeligt, om de Oplysninger, som det er muligt at samle om, naar, hvorfra og paa hvilke Maader de forskellige Arter ere indvandrede her i Landet, bleve bragte til Veje, fordi de vilde kunne have Betydning saa vel i kulturhistorisk som plantegeografisk Henseende. Selskabet udsætter derfor en Pris af indtil 600 Kroner for det Arbejde, der i en til Tidsfristen passende Begrænsning leverer væsentlige Bidrag til Løsningen af de her antydede Spørgsmaal.

Besvarelsen af Spørgsmaalene kunne i Almindelighed være affattede i det latinske, franske, engelske, tyske, svenske eller danske Sprog. Afhandlingerne betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages af en forseglede Seddel, der indeholder Forfatterens Navn, Stand og Bopæl, og som bærer samme Motto. Selskabets i den danske Stat boende Medlemmer deltage ikke i Priseskningen. Belønningen for den fyldestgjørende Besvarelse af et af de fremsatte Spørgsmaal, for hvilket ingen anden Pris er nævnt, er Selskabets Guldmedaille, af 320 Kroners Værdi.

Med Undtagelse af Besvarelsen af den for det Thottske Legat udsatte Opgave, for hvilken Indleveringsfristen først udløber 31te Oktober 1886, indsendes Prisskrifterne inden Udgangen af Oktober Maaned 1885 til Selskabets Sekretær, Professor Dr. H. G. Zeuthen. Bedømmelsen falder i den paafølgende Februar, hvorefter Forfatterne kunne faa deres Besvarelser tilbage.

Helsingfors.

Større konsistoriet.

19 jan. På forslag till prof. i pedagogik och didaktik uppfördes e. o. prof. F. J. Perander och till prof. i finsk, rysk och nordisk historia doc. frih. E. G. Palmén.

26 jan. Prof. i matematik, E. Neovius, och i kirurgisk klinik, F. Saltzman, installerades i sina ämbeten och intogo säte i konsistorium.

Till representant vid universitetets i Edinburg 300 års fest utsåg kons. genom omröstning e. o. prof. O. Donner och beslöt kons. därjämte aflåta en lyckönskningsskrivelse på latinska språket till nämnda universitetet.

Såsom representant för universitetet vid den arkeologiska kongress, som instundande sommar kommer att hållas i Odessa, utsåg kons. likaledes genom omröstning e. o. prof. J. R. Aspelin. Ett ledigt understöd för unga literatörer (800 mark pr år) bortgafs åt fil. mag. Th. Homén.

16 febr. Reseunderstödet för unge ackusjörer (2,000 mark), hvilket bortgifves hvartannat år, tilldelades ende sökanden dr. G. Heinricius.

Mindre konsistoriet.

19 jan. Meddelades, att H. M:t med anledning af Finlands ständers petition i ärendet, beviljat ett årligt anslag af 18,000 mark för universitetets bibliotek. Hittills har anslaget för denna inrättning utgått med endast 6,000 mark pr år.

16 febr. Kanslern hade bifallit till kons. anhållan att för en summa af 3,100 mark få inlösa afidne dr. Reinholm's efterlemnade samling af arkeologiska föremål, hvilka komma att till hist.-etnogr. museet öfverlemnas.

T. f. vice kansler meddelade i bref till kons., att kanslersämbetet under minister-statssekreteraren Brunn's tjänstledighet skötes af minister-statssekreterare-adjointen generallöjtnanten C. Ehrnrooth.

Till adjungerad ledamot i den icke fullsuttna juridiska fakulteten utsågs prof. Rein.

Till docent i matematik föreslogs, på framställning af fys. mat. sektionen, dr. Hj. Mellin.

Till t. f. laborator vid fysiologiska laboratorium utsågs fil. mag. N. Sundman.

Till extra biträde vid kemiska laboratorium antogs fil. kand. J. A. Forsström.

Afskedsansökan hade inlemnats af prof. i patologisk anatomi och statsmedicin O. Hjelt.

E. o. prof. J. R. Aspelins anhållan om en löneförhöjning af 2,000 mark pr år under tre års tid afslogs.

På anhållan af prof. Johansson beviljade kons. medel ur tryckningsfonden för bestridande af tryckningskostnaderna för en af nämde prof. författad granskning af finska psalmboksförslaget.

Edv. Hjelt.

Innehåll:

Myrberg: Ett ord i edsfrågan.

Voigt: Die XII Tafeln. B. I.

Berger: Tillsynen å förmyndares förvaltning.

Adamy: Architektonik der Altchristlichen Zeit.

Tikkanen: Der malerische Styl Giotto's.

Seilmayer: Ovidi Carmina selecta.

Güthling: Ovidi Fasti.

Tobler: Vom französischen Versbau.

Franck: Mittelniederländische Grammatik.

Franz: Die lateinisch-romanischen Elemente im althochdeutschen.

Kristensen: Skattegraveren.

Mansion & Neuberg: Mathesis.

Lillichöök: Magnetiska observationer.

Thalén: Jordmagnetiska bestämningar.

Knudsen: Latinskole uten latin.

Halvorsen: Norsk Forfatter-Lexikon.

Universitetsangelägenheter (Upsala, Lund, Köbenhavn, Helsingfors).

I bokhandeln har nyss utkommit:

UNDER
THE AUGUST SHADE
OF
GERMAN UNIVERSITIES
BY
K. M. THORDÉN.
Pris 2 kr.